

ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

№ 22 (547)

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

- *Татварын ерөнхий хууль (шинэчилсэн найруулга)*
- *Захиргааны хариуцлагын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай*

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

- *Татварын ерөнхий хуулийг хэрэгжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай*

Улсын Их Хурлын Тамгын газар

Улаанбаатар хот

2008 он

ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН АЛБАН МЭДЭЭЛЭЛ

Долоо хоног тутмын

Улаанбаатар хот

2008 оны зургадугаар сарын 14

№22 (547)

Гарчиг

Нэг. МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

344.	Татварын ерөнхий хууль (шинэчилсэн найруулга)	541
345.	Татварын ерөнхий хуулийг хүчингүй болсонд тооцох тухай	566
346.	Татвар ногдуулалт, төлөлтөд хяналт тавих, татвар хураах тухай хуулийг хүчингүй болсонд тооцох тухай	566
347.	Захиргааны хариуцлагын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	567

Хоёр. МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

348.	Татварын ерөнхий хуулийг хэрэгжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай	Дугаар 39	567
------	---	-----------	-----

Гурав. МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

349.	Жагсаалт батлах тухай	Дугаар 83	567
350.	Хөтөлбөр батлах тухай	Дугаар 84	570
351.	Журам батлах тухай	Дугаар 85	574

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2008 оны 05 дугаар сарын 20-ний өдөр

Улаанбаатар хот

ТАТВАРЫН ЕРӨНХИЙ ХУУЛЬ

/шинэчилсэн найруулга/

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ

Нийтлэг үндэслэл

1 дүгээр зүйл. Хуулийн зорилт

1.1. Энэ хуулийн зорилт нь Монгол Улсад татвар бий болгох, тогтоох, ногдуулах, тайлагнах, төлөх, хянан шалгах, хураах эрх зүйн үндсийг тогтоож, татвар төлөгч болон татварын албаны эрх, үүрэг, хариуцлагыг тодорхойлон тэдгээрийн хооронд үүсэх харилцааг зохицуулахад оршино.

2 дугаар зүйл. Татварын хууль тогтоомж

2.1. Татварын хууль тогтоомж нь Үндсэн хууль¹, энэ хууль болон эдгээртэй нийцүүлэн

гаргасан хууль тогтоомжийн бусад актаас бүрдэнэ.

2.2. Монгол Улсын олон улсын гэрээнд Монгол Улсын татварын хууль тогтоомжоос өөрөөр заасан бол олон улсын гэрээний заалтыг дагаж мөрдөнө.

3 дугаар зүйл. Татвар бий болгох, өөрчлөх, чөлөөлөх, хүчингүй болгох

3.1. Татварыг зөвхөн Улсын Их Хурал хуулиар бий болгох, өөрчлөх, хөнгөлөх, чөлөөлөх, хүчингүй болгох эрхтэй.

3.2. Дор дурдсанаас бусад тохиолдолд татвар бий болгох, өөрчлөх, чөлөөлөх, хөнгөлөх,

¹ Монгол Улсын Үндсэн хууль - "Төрийн мэдээлэл" эмхтгэлийн 1992 оны 1 дүгээрт нийтлэгдсэн.

ногдуулах, төлөхтэй холбогдсон харилцааг зөвхөн татварын хуулиар зохицуулна:

3.2.1.чөлөөт бүсэд мөрдөгдөх татварын тусгай дэглэм тогтоох;

3.2.2.хууль тогтоомжоор олгосон эрхийн хэмжээ, хязгаарт багтаан Засгийн газраас хөрөнгө оруулагчтай байгуулсан тогтвортой байдлын, эсхүл хөрөнгө оруулалтын гэрээгээр уг гэрээг байгуулах үед мөрдөгдөж байсан татварын нөхцөлийг хадгалах дэглэм тогтоох.

4 дүгээр зүйл. Хуулийн нэр томъёоны тодорхойлолт

4.1.Энэ хуульд заасан дараахь нэр томъёог дор дурдсан утгаар ойлгоно:

4.1.1."шилжүүлсэн орлого" гэж гэрээ, хэлцлийн үндсэн дээр хувь хүн, хуулийн этгээдээр гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлчилгээний төлбөрийг тухайн этгээдэд өөрт нь буюу түүний хүсэлтээр бусад этгээдэд бэлэн бусаар шилжүүлснийг;

4.1.2."тухайн төрлийн татварын хууль хүчингүй болсноор татвар төлөх үүрэг дуусгавар болох" гэж Улсын Их Хурал уг төрлийн татварын хуулийг хүчингүй болгож, татварын хөөн хэлэлцэх хугацаа дуусгавар болсныг;

4.1.3."татварын цахим баримт бичиг" гэж татварын хууль тогтоомжийн дагуу цахим хэлбэрээр боловсруулсан, хадгалсан, илгээсэн, эсхүл хүлээн авсан хамгаалалтын тоон гарын үсгээр баталгаажсан баримт бичгийн иж бүрдлийг;

4.1.4."тоон гарын үсэг" гэж татварын цахим баримт бичгийн бүрэн бүтэн байдал, үнэн зөвийг баталгаажуулах зорилгоор тодорхой алгоритмын тусламжтайгаар бий болгосон татварын алба, татвар төлөгчийн хувийн түлхүүрийг;

4.1.5."татварын бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн сан" гэж нэгдсэн ангилал, код, стандарт, арга зүй, ижилтгэсэн баримтын шаардлагын дагуу үүсгэсэн, цуглуулсан, хүлээн авсан, боловсруулсан, хадгалсан өгөгдөл, мэдээлэл, програм хангамжийн иж бүрдлийг;

4.1.6."татвар суутгагч" гэж татвар төлөгчийн олсон орлогод татварын хуулиар татвар ногдуулан суутгаж, улсын болон орон нутгийн төсөвт шилжүүлэх үүрэг бүхий этгээдийг;

4.1.7."татварын тайлан" гэж бичгээр, эсхүл цахим хэлбэрээр гаргасан хуулийн этгээдийн татварын тайлан, хувь хүний орлогын албан татвар тодорхойлох тайлангийн хуудсыг;

4.1.8."хүндэтгэн үзэх шалтгаан" гэж:

4.1.8.а.өвчтэй;

4.1.8.б.эмчилгээ хийлгэж байгаа;

4.1.8.в.өвчтөн асарсан;

4.1.8.г.томилолтоор гадаад, дотоодод ажилласан;

4.1.8.д.сургалтад хамрагдсан;

4.1.8.е.нийтийг хамарсан дайчилгаанд хамрагдсан;

4.1.8.е.нийтийг хамарсан аюулт халдварт өвчний улмаас хорио цээр тогтоосон бүсэд хоригдсон;

4.1.8.ж.галын болон байгалийн гэнэтийн аюул, эсхүл давагдашгүй хүчин зүйл /усны үер, ган зуд, аюултай цасан болон шороон шуурга, газар хөдлөлт/ зэрэг шалтгааныг.

4.1.9."эсэргүүцэл үзүүлсэн" гэж татварын улсын байцаагчийг албан үүргээ гүйцэтгэхтэй нь холбогдуулан :

4.1.9.а.цохисон;

4.1.9.б.өшиглөсөн;

4.1.9.в.түлхсэн;

4.1.9.г.аливаа зүйлээр цацсан;

4.1.9.д.биеийн хүчний эсэргүүцэл үзүүлсэн;

4.1.9.е. заналхийлсэн;

4.1.9.е.хэл амаар доромжилсон;

4.1.9.ж.айлгасан;

4.1.9.з.сүрдүүлсэн;

4.1.9.и.янз бүрийн байдлаар дарамтатсан санаатай үйлдлийг.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ

Монгол Улсын татвар

5 дугаар зүйл. Татварын бүрэлдэхүүн

5.1.Монгол Улсын татвар нь албан татвар, хураамж, төлбөр/цаашид "татвар" гэх/-өөс бүрдэнэ.

5.2.Хууль тогтоомжийн дагуу хувь хүн, хуулийн этгээдийн орлого, эд хөрөнгө, бараа, ажил, үйлчилгээнд тодорхой хугацаанд тогтоосон хувь, хэмжээгээр ногдуулж, хариу төлбөргүйгээр улс, орон нутгийн төсөвт оруулж байгаа мөнгөн хөрөнгийг албан татвар гэнэ.

5.3.Албан татвар шууд болон шууд бус татвараас бүрдэнэ.

5.4.Шууд татварыг хувь хүн, хуулийн этгээдийн орлого, ашгийн хэмжээ болон эд хөрөнгийн үнийн дүнгээс шууд хамааралтайгаар тогтооно.

5.5. Шууд бус татварыг хувь хүн, хуулийн этгээдийн үйл ажиллагааны үр дүнгээс үл хамаарах тодорхой нэрийн бараа, үйлчилгээний нэр төрөлд тогтооно.

5.6. Төрийн зохих байгууллагаас хувь хүн, хуулийн этгээдэд хууль тогтоомжийн дагуу үйлчилсний төлөө тэднээс тухай бүр авч улс, орон нутгийн төсөвт оруулж байгаа мөнгөн хөрөнгийг хураамж гэнэ.

5.7. Төрийн өмчийн газар, түүнчлэн газрын хэвлий, эрдэс баялаг, ой, ургамал, рашаан, усны нөөц ашиглуулсны, агаар, ус, хөрс бохирдуулсны, ан амьтан агнуулсны төлөө хувь хүн, хуулийн этгээдээс авч улс, орон нутгийн төсөв, тусгай зориулалтын санд төвлөрүүлж байгаа мөнгөн хөрөнгийг төлбөргэнэ.

6 дугаар зүйл. Татвар ногдох зүйл

6.1. Татвар ногдох зүйлд орлого, эд хөрөнгө, бараа, ажил, үйлчилгээ, тодорхой эрх, газар, түүний хэвлий, байгалийн баялаг, ашигт малтмалын нөөц, агаар, хөрс, усны бохирдол хамаарна.

7 дугаар зүйл. Татварын төрөл, ангилал

7.1. Татварыг татварын төрөлд ангилах ба тодорхой төрлийн татварын харилцааг энэ хууль болон тухайн төрлийн татварын хуулиар зохицуулна.

7.2. Тодорхой төрлийн татвар нь улсын болон орон нутгийн татварын аль нэгэнд хамаарна.

7.3. Улсын Их Хурал, Засгийн газраас хувь хэмжээг нь тогтоосон бөгөөд Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт нийтлэг үйлчлэх дараахь татвар улсын татварт хамаарна:

7.3.1. аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвар;

7.3.2. гаалийн албан татвар;

7.3.3. нэмэгдсэн өртгийн албан татвар;

7.3.4. онцгой албан татвар;

7.3.5. авто бензин, дизелийн түлшний албан татвар;

7.3.6. ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөр;

7.3.7. зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татвар;

7.3.8. ашигт малтмалын хайгуулын болон ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн төлбөр.

7.4. Улсын Их Хурал, Засгийн газар, аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаас хувь хэмжээг нь тогтоож орон нутгийн төсөвт төвлөрүүлэх, эсхүл тухайн нутаг дэвсгэрт үйлчлэх дараахь татвар орон нутгийн татварт хамаарна:

7.4.1. хувь хүний орлогын албан татвар;

7.4.2. орлогыг нь тухай бүр тодорхойлох боломжгүй ажил, үйлчилгээ хувиараа эрхлэгч хувь хүний орлогын албан татвар;

7.4.3. үл хөдлөх эд хөрөнгийн албан татвар;

7.4.4. улсын тэмдэгтийн хураамж;

7.4.5. ус, рашааны нөөц ашигласны төлбөр;

7.4.6. автотээврийн болон өөрөө явагч хэрэгслийн албан татвар;

7.4.7. ашигт малтмалаас бусад байгалийн баялаг ашиглахад олгох эрхийн зөвшөөрлийн хураамж;

7.4.8. байгалийн ургамал ашигласны төлбөр;

7.4.9. түгээмэл тархацтай ашигт малтмал ашигласны төлбөр;

7.4.10. агнуурын нөөц ашигласны төлбөр, ан амьтан агнах, барих зөвшөөрлийн хураамж;

7.4.11. газрын төлбөр;

7.4.12. ойгоос хэрэглээний мод, түлээ бэлтгэж ашигласны төлбөр;

7.4.13. бууны албан татвар;

7.4.14. нийслэл хотын албан татвар;

7.4.15. нохойны албан татвар;

7.4.16. өв залгамжлал, бэлэглэлийн албан татвар.

8 дугаар зүйл. Татварын хувь, хэмжээг тогтоох

8.1. Татварын хувь, хэмжээг Улсын Их Хурал, түүний эрх олгосноор Засгийн газар болон

аймаг, нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал хууль тогтоомжийн дагуу тус тус тогтооно.

8.2. Энэ хуулийн 8.3, 8.4-т зааснаас бусад татварын хувь, хэмжээг Улсын Их Хурал тогтооно.

8.3. Засгийн газар нь энэ хуулийн 7.4.5-д заасан усны нөөц ашигласны төлбөр болон 7.4.10-7.4.12-т заасан татварын хувь, хэмжээг Улсын Их Хурлаас баталсан хязгаарт багтаан тогтооно.

8.4. Аймаг, нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал энэ хуулийн 7.4.5-д заасан рашааны нөөц ашигласны төлбөр болон 7.4.8-д заасан татварын хувь, хэмжээг Улсын Их Хурлаас баталсан хязгаарт багтаан тогтооно.

9 дүгээр зүйл. Татварын хөнгөлөлт үзүүлэх, татвараас чөлөөлөх хэлбэр

9.1. Хууль тогтоомжийн дагуу татвар төлөгчид дараахь хэлбэрээр татварын хөнгөлөлт үзүүлэх буюу түүнийг татвараас чөлөөлнө:

9.1.1. ногдуулсан татварыг хорогдуулах;

9.1.2. татварын хувь, хэмжээг бууруулах;

9.1.3. тогтоосон доод хэмжээнд хүрээгүй орлого, эд хөрөнгө, бараа, ажил, үйлчилгээг татвараас чөлөөлөх;

9.1.4. татвар төлөгчийг татвараас чөлөөлөх;

9.1.5. татвар ногдох зүйлийн зохих хэсгийг татвараас чөлөөлөх;

9.1.6. хууль тогтоомжид заасан бусад хөнгөлөлт.

10 дугаар зүйл. Татвар төлөх үүрэг дуусгавар болох, бусдад шилжих

10.1. Татвар төлөх үүрэг дараахь тохиолдолд дуусгавар болно:

10.1.1. тухайн төрлийн татварын хууль хүчингүй болсон;

10.1.2. тухайн төрлийн татварыг төлж дууссан;

10.1.3. татвар төлөгч тухайн төрлийн татвараас бүрэн чөлөөлөгдсөн;

10.1.4. татвар төлөгч хувь хүн нас барсан буюу нас барсанд тооцогдсон;

10.1.5. татвар төлөгч хуулийн этгээд татан буугдсан.

10.2. Нас барсан буюу нас барсанд тооцогдсон хувь хүний татвар төлөх үүрэг, түүнтэй холбогдох эрх өв залгамжлагчид нь шилжинэ.

10.3. Өөрчлөн байгуулагдсан хуулийн этгээдийн төлөөгүй буюу дутуу төлсөн татвар төлөх үүрэг, түүнтэй холбогдох эрх өөрчлөн байгуулагдсаны дүнд бий болсон хуулийн этгээдэд шилжих ба уг этгээд тусгаарлах, салах замаар өөрчлөн байгуулагдсан бол татвар ногдох зүйлтэй хувь тэнцүүлэн татвар ногдох үүрэг тэдгээрт шилжинэ.

10.4. Хуулийн этгээд татан буугдсан бол татан буулгах комисс, дамлуурсан бол нэхэмжлэгчдийн зөвлөл төлөөгүй буюу дутуу төлсөн татварыг хуулийн этгээдийн эд хөрөнгөөс хуульд заасан журмаар гаргуулж энэ хуулийн 7 дугаар зүйлд заасны дагуу төсөвт төлнө.

11 дүгээр зүйл. Татварын хөөн хэлэлцэх хугацаа

11.1. Татвар нөхөн ногдуулах, алданги, торгууль ногдуулах хөөн хэлэлцэх хугацаа 5 жил байх бөгөөд Монгол Улсын Иргэний хуульд² заасан хөөн хэлэлцэх хугацаа татварын хууль тогтоомжид хамаарахгүй.

11.2. Татвар, алданги, торгуулийн өрийг төлөхөд хөөн хэлэлцэх хугацаа хамаарахгүй.

11.3. Энэ хуулийн 11.1-д заасан хөөн хэлэлцэх хугацааг дараахь байдлаар тоолж эхэлнэ:

11.3.1. тайланг жилийн эцэст нэг удаа гаргаж татвар төлөхөөр хуульд заасан татварын төрлийн хувьд уг тайланг гаргаж татвараа төлж дууссан байх ёстой өдрийн дараагийн ажлын өдрөөс;

11.3.2. тайланг сар, улирал бүр гаргаж татвар төлөхөөр хуульд заасан татварын төрлийн хувьд тухайн жилийн 12 дугаар сарын буюу жилийн эцсийн татварын тайлан гаргаж, татвараа төлж дууссан байх ёстой өдрийн дараагийн ажлын өдрөөс;

11.3.3. борлуулалт хийгдсэнээс хойш тодорхой хугацааны дотор татвар төлөхөөр хуульд заасан татварын төрөл болон суутгаж төлдөг татварын хувьд тухайн төрлийн татварын тайлан гаргах өдрийн дараагийн ажлын өдрөөс;

² Иргэний хууль-“Төрийн мэдээлэл” эмхтгэлийн 2002 оны 7 дугаарт нийтлэгдсэн.

11.3.4. тайлан гаргахгүй төлдөг татварын хувьд тухайн төрлийн татварын хуульд заасан татвараа төлж дууссан байх ёстой өдрийн дараагийн ажлын өдрөөс.

11.4. Татварын албанаас энэ хуулийн 54 дүгээр зүйлд заасан мэдэгдэх хуудас гардуулсан өдрөөр хөөн хэлэлцэх хугацаа таслагдаж, цааш шинээр тоологдоно.

11.5. Татвар төлөгч үйл ажиллагаагаа зогсоосон, татан буугдсан тохиолдолд уг үйл ажиллагаа зогссон өдрөөс хөөн хэлэлцэх хугацааг тооцно.

11.6. Татварын хяналт шалгалтын явцад нөхөн төлүүлэхээр тогтоосон татвар болон алданги, торгуулийн хөөн хэлэлцэх хугацааг татварын улсын байцаагчийн тогтоосон акт хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн тоолно.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ

Татвар төлөгч, түүний эрх, үүрэг

12 дугаар зүйл. Татвар төлөгч

12.1. Татварын хууль тогтоомжийн дагуу татвар ногдох орлого, эд хөрөнгө, бараа, тодорхой эрх бүхий, эсхүл ажил үйлчилгээ эрхэлж, түүнчлэн газар, түүний хэвлий, байгалийн баялаг, ашигт малтмалын нөөц ашигласан, агаар, ус, хөрс бохирдуулснаас татвар төлөх үүрэг хүлээсэн хувь хүн, хуулийн этгээд татвар төлөгч байна.

12.2. Тухайн төрлийн татварын хуулиар уг татвар төлөгч хувь хүн, хуулийн этгээдийг нарийвчлан тогтооно.

13 дугаар зүйл. Татвар төлөгчийн бүртгэл

13.1. Татварын хуулиар татвар төлөх, татвар суутгах үүрэг хүлээсэн хувь хүн, хуулийн этгээд татварын албанд татвар төлөгчөөр бүртгүүлнэ.

13.2. Хууль тогтоомжид өөрөөр заагаагүй бол шинээр байгуулагдсан хуулийн этгээд нь бүртгэх байгууллагаас гэрчилгээ авснаас хойш ажлын 14 өдрийн дотор харьяалагдах татварын албанд хувийн хэрэг нээлгэн татвар төлөгчөөр бүртгүүлнэ.

13.3. Орлогоос бусад татвар ногдох зүйлийг өмчлөгч буюу эзэмшигч нь хууль тогтоомжид өөрөөр заагаагүй бол уг зүйлийг өмчилж буюу эзэмшиж эхэлснээс хойш нэг сарын дотор харьяалагдах татварын албанд хувийн хэрэг нээлгэн татвар төлөгчөөр бүртгүүлнэ.

13.4. Татварын алба нь татвар төлөгч, татвар суутгагч бүрт регистрийн дугаар олгон хувийн хэрэг

бүрдүүлж, түүнд дараахь баримт, мэдээллийг хадгална:

13.4.1. татвар төлөгч хувь хүний овог, эцэг /эх/-ийн нэр, нэр, регистрийн дугаар, гэрчилгээ буюу дэвтрийн дугаар, гэрийн хаяг, харилцах утасны дугаар;

13.4.2. татвар төлөгч хуулийн этгээдийн оноосон нэр, хаяг, удирдлагын гишүүдийн товч анкет, зураг, иргэний үнэмлэхний дугаар;

13.4.3. хуулийн этгээдийн татвар төлөгчөөр бүртгүүлсэн он, сар, өдөр, эрхлэх үйл ажиллагааны чиглэл;

13.4.4. үл хөдлөх эд хөрөнгийн үнэлгээ, газар эзэмшлийн байдал, үндсэн болон эргэлтийн хөрөнгийн хэмжээ, ажилчдын тоо зэргийг тусгаж баталгаажуулсан тайлангийн хуулбар;

13.4.5. хөрөнгө оруулагч болон харьяа салбар нэгжийн нэр, тоо, тэдгээрийн байршил, хаяг, харилцах утасны дугаар;

13.4.6. татвар төлөгчийн төлөх татварын нэр, төрөл, банкин дахь харилцах дансны дугаар;

13.4.7. тайлан тэнцэл, акт, мэдэгдэх хуудасны хувь;

13.4.8. татвар төлөгчид татварын албанаас хийсэн хяналт шалгалтын удирдамж, тайлан, зөрчил дутагдлын акт, мэдэгдэл, шаардах хуудас.

13.5. Татвар төлөгч үл хөдлөх эд хөрөнгө худалдах, бэлэглэх зэргээр өмчлөх эрхээ бусдад шилжүүлсэн өдрөөс хойш ажлын 20 өдрийн дотор харьяалагдах татварын албанд мэдэгдэнэ.

13.6. Хууль тогтоомжид өөрөөр заагаагүй бол татвар төлөгч нь улсын бүртгэлийн гэрчилгээ, хувийн хэрэгт тусгагдсан зүйл өөрчлөгдөх бүрт өөрчлөлт орсноос хойш ажлын 20 өдрийн дотор татварын албанд мэдэгдэж, бүртгэл, хувийн хэрэгтээ өөрчлөлт хийлгэнэ.

13.7. Татвар төлөгчид олгосон регистрийн дугаарыг татвар төлөгч, татвар суутгагч этгээд татварын хууль тогтоомжийн дагуу гаргаж байгаа тайлан, мэдээ, гаалийн мэдүүлэг, төлбөрийн болон бусад шаардлагатай баримтуудад заавал тусгана.

13.8. Татвар төлөгчөөр бүртгүүлээгүй нь татвар ногдуулах, төлөх, суутгах үүрэг, түүнтэй

уялдаж хүлээх хариуцлагаас чөлөөлөгдөх үндэслэл болохгүй.

13.9.Татвар төлөгчийг бүртгэх журмыг Үндэсний татварын ерөнхий газрын дарга батална.

14 дүгээр зүйл. Татвар төлөгчийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хүндэтгэх

14.1.Татварын алба, татварын улсын байцаагч нь бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхдээ татвар төлөгчийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хүндэтгэж, тэдэнд итгэл үзүүлэн ажиллана.

14.2.Татварын алба, татварын улсын байцаагч хуульд заасны дагуу татварын ногдуулалт, төлөлтийн байдалд хяналт шалгалт хийх, татварын ногдлыг тодорхойлох, татвар төлөлтөд хяналт тавих, татвар хураахтай холбоотойгоос бусад асуудлаар татвар төлөгчийн үйл ажиллагаанд оролцохыг хориглоно.

14.3.Татварын алба, татварын улсын байцаагч, татварын албаны бусад ажилтан нь албан үүргээ гүйцэтгэх явцад олж мэдсэн Хувь хүний нууцын тухай хууль¹ болон Байгууллагын нууцын тухай хуулиар² тодорхойлсон татвар төлөгчийн нууцыг хадгалах үүрэгтэй бөгөөд зөвхөн төрийн байгууллагын дор дурдсан албан тушаалтанд татварын албаны даргын шийдвэрээр танилцуулж болно:

14.3.1. татварын хууль тогтоомжийн дагуу албан үүргээ гүйцэтгэж байгаа татварын улсын байцаагч, татварын албаны бусад ажилтан;

14.3.2. татварын хууль тогтоомжийн зөрчлийг шалгах, хянах, шийдвэрлэх үүрэг хүлээсэн хэрэг бүртгэгч, мөрдөн байцаагч, прокурор, шүүгчид уг зөрчилд нь холбогдох асуудлаар;

14.3.3.Монгол Улсын олон улсын гэрээгээр хүлээсэн үүргийн дагуу бусад улсын татварын байгууллагын эрх бүхий албан тушаалтан.

14.4.Энэ хуулийн 14.3-т зааснаас бусад тохиолдолд татвар төлөгчийн зөвхөн бичгээр өгсөн зөвшөөрлийг үндэслэн хуулиар хориглоогүй мэдээ, баримтуудыг танилцуулж болно.

14.5.Татварын хууль тогтоомжийг зөрчсөн нь нотлогдсон, эсхүл татвар төлөөс зайлсхийсэн болон эрэн сурвалжлагдаж байгаа татвар төлөгчийн талаар татварын алба энэ хуулийн 14.4-т заасан зөвшөөрөлгүйгээр нийтэд мэдээлж болно.

15 дугаар зүйл. Татвар төлөгчид үйлчлэх

15.1.Татварын алба, татварын улсын байцаагч хууль тогтоомжоор тодорхойлсон татвар төлөх үүргээ биелүүлэхэд нь татвар төлөгчид тусалж дараахь үйлчилгээг үзүүлнэ:

15.1.1. татварын хууль тогтоомжийг тайлбарлан таниулах;

15.1.2. татварын хууль тогтоомжийг нэг мөр дагаж мөрдөх, татварын үүргээ тодорхойлох, тайлан, мэдээ гаргахтай холбогдсон заавар, аргачлал, гарын авлага, маягтаар хангах;

15.1.3. татварын хууль тогтоомж, заавар, аргачлалын талаар сургалт зохион байгуулах;

15.1.4. татварын үүргээ биелүүлэхтэй холбогдсон асуудлаар татвар төлөгч хэсгээрээ буюу ганцаарчлан зөвлөлгөө авах боломжийг бүрдүүлэх, тийм зөвлөлгөө өгөх;

15.1.5. олон нийтийн мэдээллийн хэрэгсэл, татварын албаны цахим хуудсаар дамжуулан нийтийг хамарсан сурталчилгаа, сургалт, мэдээллийн нэвтрүүлэг зохион байгуулах, нийтлэл гаргах.

16 дугаар зүйл. Татвар төлөгчид мэргэжлийн зөвлөлгөө өгөх

16.1.Татвар төлөгчид хууль тогтоомжоор тодорхойлсон татвар төлөх үүргээ биелүүлэх, эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлоо хамгаалах талаар мэргэшиж, бүртгэгдсэн зөвлөхийн үйлчилгээ үзүүлэх харилцааг хуулиар зохицуулна.

17 дугаар зүйл. Татвар төлөгчийн эрх

17.1.Татвар төлөгч дараахь эрх эдэлнэ:

17.1.1. татварын хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх, татвар төлөгчийн эрхээ эдэлж, үүргээ биелүүлэхтэй холбогдсон мэдээлэл, зөвлөлгөө, татвар ногдуулах, төлөх, тайлагнах журам, аргачлал, маягтыг татварын алба, татварын улсын байцаагчаас авах;

17.1.2. татварын хууль тогтоомжид заасан хөнгөлөлт эдлэх, татвараас чөлөөлөгдөх;

17.1.3. хууль тогтоомжийн дагуу татвар төлөх хугацааг сунгуулах;

17.1.4. илүү төлсөн татварыг буцаан авах буюу суутган тооцуулах, алданги тооцон нэхэмжлэн авах;

¹ Хувь хүний нууцын тухай хууль "Төрийн мэдээлэл" эмхтгэлийн 1995 оны 7 дугаарт нийтлэгдсэн.

² Байгууллагын нууцын тухай хууль "Төрийн мэдээлэл" эмхтгэлийн 1995 оны 7 дугаарт нийтлэгдсэн.

17.1.5.эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлоо биечлэн болон итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч, мэргэшсэн зөвлөхөөрөө дамжуулан хамгаалах, татварын хяналт шалгалтад биечлэн байлцах;

17.1.6. татварын албанаас гаргасан акт, дүгнэлт, бусад баримт бичигтэй танилцах, үндэслэлгүй буюу хуульд нийцээгүй гэж үзвэл танилцсанаас хойш 30 хоногийн дотор гомдлоо захиргааны болон шүүхийн журмаар гаргах;

17.1.7. татвар ногдуулалт, төлөлт, хяналт шалгалтын дүнгийн талаар тайлбар авах буюу өгөх;

17.1.8. татварын хууль тогтоомжийг дагаж мөрдөхийг татварын алба, татварын улсын байцаагчаас шаардах, татварын албаны хууль бус шийдвэр, үйлдлийн улмаас учирсан хохирлыг хуульд заасан журмын дагуу нөхөн төлүүлэх;

17.1.9. татварын алба, татварын улсын байцаагчийн хууль бус ажиллагаа, шийдвэрийн талаар гомдлоо түүнийг шууд захирдаг болон дээд шатны албан тушаалтанд, түүнчлэн шүүхэд гаргах. Ийнхүү гомдол гаргасан нь ногдуулсан татвар, торгууль, алдангийг төлөхийг зогсоох үндэслэл болохгүй;

17.1.10. татварын хууль тогтоомжоор ногдсон үүргээ биелүүлэх, эрхээ эдлэх талаар хуулиар зөвшөөрөгдсөн татварын зөвлөхийн туслалцаа, зөвлөлгөө авах;

17.1.11. хууль тогтоомжид заасан бусад эрх.

18 дугаар зүйл. Татвар төлөгчийн үүрэг

18.1. Татвар төлөгч дараахь үүрэг хүлээнэ:

18.1.1. татвар ногдох зүйл, татвараа үнэн зөв тодорхойлж, тогтоосон хугацаанд төлөх;

18.1.2. татвар ногдуулах, төлөхтэй холбогдсон тооцоо, мэдээ, тайланг гаргаж тогтоосон хугацаанд татварын албанд ирүүлэх;

18.1.3. анхан шатны болон нягтлан бодох бүртгэлийг тогтоосон журам болон нягтлан бодох бүртгэлийн стандартын дагуу хөтөлж, санхүү, аж ахуйн үйл ажиллагааны тайлан тэнцэл гаргах;

18.1.4. татварын хууль тогтоомж зөрчсөн бол уг зөрчлийг арилгах талаар татварын албанаас тавьсан шаардлагыг биелүүлэх;

18.1.5. татварын албаны шалгалтын акт, дүгнэлтийг зөвшөөрч байгаа бол гарын үсэг

зурах, зөвшөөрөхгүй бол тайлбараа хяналт шалгалт хийсэн татварын албанд ажлын 10 өдөрт багтаан бичгээр гаргаж өгөх;

18.1.6. бусдад олгох хөдөлмөрийн хөлс, шилжүүлсэн орлогод ногдох татварыг үнэн зөв суутган тооцож, тогтоосон хугацаанд төсөвт төлөх;

18.1.7. хуулиар хориглоогүй үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэх тусгай зөвшөөрлийг төрийн захиргааны холбогдох байгууллагаас авсан өдрөөс хойш 10 хоногийн дотор энэ тухай татварын албанд мэдэгдэж, татвар төлөгчийн гэрчилгээнд тэмдэглүүлэх;

18.1.8. Монгол Улсын стандартын шаардлага хангасан кассын машин хэрэглэх;

18.1.9. татвар ногдох эд хөрөнгө, эрхээ бусдын өмчлөлд шилжүүлсэн тухай баримтыг татварын албанд гаргаж өгөх;

18.1.10. нэр, хаяг, тамга, тэмдэг, улсын бүртгэлийн гэрчилгээ, харилцах болон хувийн данс, гарын үсгийг бусдад ашиглуулан татвараас зайлсхийх боломж олгохгүй байх;

18.1.11. эрх бүхий байгууллагаас авсан тусгай зөвшөөрлийг хувь хүн, хуулийн этгээдэд түрээсэлсэн, худалдсан тухайгаа харьяалагдах татварын албанд тухай бүр мэдэгдэх;

18.1.12. банкнд данс нээсэн болон хаасан тухай татварын албанд тухай бүр мэдэгдэх;

18.1.13. татварын хяналт шалгалтад шаардлагатай санхүүгийн болон бусад баримт материалыг татварын алба, татварын улсын байцаагчийн шаардсаны дагуу гарган өгч татварын хяналт шалгалтад үмрагдах;

18.1.14. хууль тогтоомжид заасан бусад үүрэг.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ

Монгол Улсын үндэсний татварын алба

19 дүгээр зүйл. Үндэсний татварын албаны бүтэц

19.1. Үндэсний татварын алба нь Үндэсний татварын ерөнхий газар, аймаг, нийслэл, дүүргийн татварын газар, хэлтэс, сумын татварын тасаг, татварын улсын байцаагчаас бүрдэнэ.

19.2. Үндэсний татварын ерөнхий газар нь улсын төсвийн орлого, хяналт, сургалт, бүртгэл

мэдээлэл, хэвлэлийн харьяа нэгжтэй байж болно.

19.3. Үндэсний татварын ерөнхий газар, аймаг, нийслэлийн татварын албаны дэргэд татвар төлөгч, татварын албаны хооронд үүссэн маргааныг хянан шийдвэрлэх эрх бүхий Татварын маргаан таслах зөвлөл /цаашид "Маргаан таслах зөвлөл" гэх/ ажиллах бөгөөд уг зөвлөлийн ажиллах журмыг Засгийн газар батална.

20 дугаар зүйл. Татварын албаны бэлгэ тэмдэг

20.1. Татварын алба нь бэлгэ тэмдэгтэй байх бөгөөд түүний загвар, хэрэглэх журмыг Үндэсний татварын ерөнхий газрын дарга батална.

21 дүгээр зүйл. Үндэсний татварын албаны дүрэм

21.1. Үндэсний татварын албаны дүрмийг Засгийн газар батална.

22 дугаар зүйл. Үндэсний татварын албаны чиг үүрэг

22.1. Үндэсний татварын алба дараахь үндсэн чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

22.1.1. татварын хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулах, татвар төлөгчийг мэдээллээр ханган зөвлөлтөө өгөх, сургалт, сурталчилгаа явуулах;

22.1.2. татварын хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд хяналт тавих;

22.1.3. улс, орон нутгийн төсвийн орлогыг бүрдүүлэх.

23 дугаар зүйл. Үндэсний татварын алба, татварын улсын байцаагчийн үйл ажиллагааны зарчим

23.1. Үндэсний татварын алба, татварын улсын байцаагч нь үйл ажиллагаандаа хууль дээдлэх, бусдын нөлөөнд үл автах, татвар төлөгчийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хүндэтгэх, доод шатны байгууллага нь дээд шатны байгууллагадаа шууд захирагдах зарчим баримтална.

24 дүгээр зүйл. Үндэсний татварын алба, татварын улсын байцаагчийн хууль дээдлэх, бусдын нөлөөнд үл автах зарчмыг хангах

24.1. Үндэсний татварын алба, татварын улсын байцаагч бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхдээ бусдын нөлөөнд үл автан гагцхүү хууль, түүнд

нийцүүлэн гаргасан эрх зүйн бусад актыг удирдлага болгон ажиллана.

24.2. Хувь хүн, хуулийн этгээд, албан тушаалтан нь татварын алба, татварын улсын байцаагчаас хууль тогтоомжид заасан бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхэд хөндлөнгөөс оролцож дарамт, шахалт үзүүлэхийг хориглон үүнийг зөрчсөн этгээдийн талаар холбогдох байгууллагад гомдол гаргаж шийдвэрлүүлнэ.

24.3. Татварын алба, татварын улсын байцаагчийн бүрэн эрхэд хамаарах аливаа асуудлаар хууль тогтоомжоор эрх олгосноос бусад этгээд шийдвэр гаргахыг хориглоно.

24.4. Хууль тогтоомжоор эрх олгосноос бусад тохиолдолд аливаа этгээд татвар ногдуулах, хөнгөлөх, чөлөөлөхтэй холбогдсон асуудлаар бусдын өмнө үүрэг хүлээхийг хориглоно.

24.5. Татварын хууль тогтоомжийг улсын хэмжээнд нэг мөр дагаж мөрдөх нөхцөлийг бүрдүүлэх, түүний биелэлтийг хангахтай холбогдуулан татварын албаны удирдах дээд байгууллагаас хууль тогтоомжид нийцүүлэн гаргасан журам, заавар, аргачлалыг хуулийн этгээд, хувь хүн дагаж мөрдөнө.

25 дугаар зүйл. Татвар төлөгчийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хүндэтгэх зарчмыг хангах

25.1. Татварын алба, татварын улсын байцаагч энэ хуулийн 14 дүгээр зүйлийг дагаж мөрдөн татвар төлөгчийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хүндэтгэх зарчмыг хангана.

26 дугаар зүйл. Үндэсний татварын албаны төсөв

26.1. Үндэсний татварын албаны үйл ажиллагааны болон хөрөнгө оруулалтын зардлыг төсвөөс санхүүжүүлнэ.

27 дугаар зүйл. Үндэсний татварын албаны удирдлага, түүний бүрэн эрх

27.1. Үндэсний татварын алба нэгдмэл, төвлөрсөн удирдлагатай байна.

27.2. Үндэсний татварын ерөнхий газар санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний, аймаг, нийслэлийн татварын газар, хэлтэс Үндэсний татварын ерөнхий газрын, дүүргийн татварын хэлтэс, сумын татварын улсын байцаагч аймаг, нийслэлийн татварын газар, хэлтсийн удирдлага дор тус тус ажиллана.

27.3. Үндэсний татварын ерөнхий газар бүх шатны татварын албаны үйл ажиллагааг мэргэжил,

арга зүйн удирдлага, төсөв хөрөнгөөр хангаж, үйл ажиллагаанд нь хяналт тавьж ажиллана.

27.4. Аймаг, нийслэлийн татварын газар, хэлтсийн даргыг Үндэсний татварын ерөнхий газрын дарга, дүүргийн татварын хэлтсийн даргыг нийслэлийн татварын газрын дарга тухайн шатны Засаг даргатай зөвшилцөн томилж, чөлөөлнө.

27.5. Үндэсний татварын ерөнхий газрын дарга болон аймаг, нийслэл, дүүргийн татварын газар, хэлтсийн даргыг санхүү, эдийн засаг, бүртгэлийн мэргэжилтэй, татварын албанд 3-аас доошгүй жил ажилласан, татварын улсын байцаагчийн эрх бүхий төрийн албан хаагчдаас Төрийн албаны тухай хуулийн³ 17.1-д заасны дагуу сонгон шалгаруулж томилно.

27.6. Үндэсний татварын ерөнхий газрын дарга нь татварын улсын ерөнхий байцаагч байх бөгөөд энэ хуулийн 29 дүгээр зүйлд заасан татварын улсын байцаагчийн бүрэн эрхээс гадна дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

27.6.1. үндэсний татварын алба, татварын улсын байцаагч бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулалтын удирдлага, төсөв хөрөнгөөр хангах, үйл ажиллагаанд нь хяналт тавих ажлыг зохион байгуулах;

27.6.2. энэ хууль болон татварын бусад хууль тогтоомжоор олгосон эрхийн хүрээнд нийтээр дагаж мөрдөх журам, заавар, аргачлалыг баталж мөрдүүлэх, зөвлөмж гаргах;

27.6.3. татварын улсын байцаагчийн эрх олгох, эрхийг хасах, хүчингүй болгох, түдгэлзүүлэх, сахилгын шийтгэл хүлээлгэх;

27.6.4. татварын хууль тогтоомжоор олгогдсон бүрэн эрхийн хүрээнд тушаал гаргах;

27.6.5. татварын хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулахад оролцох, тэдгээрийг татварын албанаас хэрэгжүүлэх эрга, хэлбэр, боломжийн талаархи саналаа бэлтгэж Засгийн газар, Улсын Их Хуралд танилцуулах;

27.6.6. орлого ба хөрөнгийн татварыг давхардуулан ногдуулахгүй байх, татвараас зайлсхийх явдлаас урьдчилан сэргийлэх тухай олон улсын гэрээний төсөлд санал өгөх;

27.6.7. татварын улсын байцаагчийн тогтоосон акт, дүгнэлт, бусад шийдвэрийг хуулийн хүрээнд хянан үзэж, өөрчлөх, хүчингүй болгох;

27.6.8. Үндэсний татварын ерөнхий газрын дэргэдэх Маргаан таслах зөвлөлийн

шийдвэрийг хянаж баталгаажуулах, эсхүл өөрчлөх, хүчингүй болгох;

27.6.9. үндэсний татварын албаны ажилтнуудыг томилох, чөлөөлөх, шилжүүлэх, сэлгэж ажиллуулах, шагнаж урамшуулах;

27.6.10. үндэсний татварын албаны төсөв, хөрөнгийг захиран зарцуулах.

28 дугаар зүйл. Үндэсний татварын албаны бүрэн эрх

28.1. Үндэсний татварын алба дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

28.1.1. татварын хууль тогтоомжийг Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт нэг мөр дагаж мөрдүүлэх ажлыг зохион байгуулах;

28.1.2. татварын хууль тогтоомжийг дагаж мөрдөх аргачлал, заавар, мэдээллээр татвар төлөгчдийг хангаж, зөвлөлгөө өгч үйлчлэх;

28.1.3. татвар төлөгч хуулийн дагуу төлбөл зохих татварын ногдлоо бүрэн гүйцэд тодорхойлж, хугацаанд нь төлсөн эсэхийг хянан шалгах ажлыг зохион байгуулах;

28.1.4. татвар төлөгчид татварын хууль тогтоомжийн дагуу татварын хөнгөлөлт үзүүлэх, татвараас чөлөөлөх;

28.1.5. татвар төлөгчийн талаар хөндлөнгийн мэдээлэл цуглуулан мэдээллийн сан бүрдүүлж, татварын хяналт шалгалт, хураалтын үйл ажиллагаанд ашиглах;

28.1.6. анхан шатны болон нягтлан бодох бүртгэл хөтөлгөөгүйгээс орлого, зарлагыг нь тодорхойлох боломжгүй татвар төлөгчид хуульд заасны дагуу татвар ногдуулах;

28.1.7. тогтоосон хугацаанд татвар төлөггүй хуулийн этгээдийн банкин дахь харилцах дансны зарлагын гүйлгээг татвараа төлж дуустал түр зогсоох;

28.1.8. татварын өрийг барагдуулах, татвар хураах үйл ажиллагааг энэ хуульд заасан журмын дагуу явуулах;

28.1.9. илүү төлсөн татварыг дараачийн сар, улирал, жилийн татвар суутган тооцох буюу татвар төлөгч хүсвэл тооцоо хийснээс хойш 10 хоногийн дотор буцаан олгох;

28.1.10. татвар, алданги, торгууль төлөхөөс зайлсхийсэн, татварын мэдээ, тайлан,

³ Төрийн албаны тухай хууль "Төрийн мэдээлэл" эмхтгэлийн 2002 оны 28 дугаарт нийтлэгдсэн.

татварын хяналт шалгалтад шаардлагатай материалыг хугацаанд нь ирүүлээгүй, түүнчлэн татварын хяналт шалгалтаар илэрсэн зөрчлийг арилгах арга хэмжээ аваагүй татвар төлөгчид хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэх;

28.1.11. татварын улсын байцаагч, доод шатны татварын албаны гаргасан шийдвэрийг үндэслэлгүй гэж үзвэл хүчингүй болгох буюу өөрчлөх;

28.1.12. хууль тогтоомжид заасны дагуу татварын зөвлөх бэлтгэх, эрх олгох ажлыг зохион байгуулах, үйл ажиллагаанд нь туслалцаа үзүүлж, хамтран ажиллах;

28.1.13. татварын хяналт хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай мэдээ, судалгаа, бусад холбогдох баримт бичгийг хувь хүн, хуулийн этгээдээс үнэ төлбөргүй гаргуулан авах;

28.1.14. цахим үйлчилгээ үзүүлэх;

28.1.15. цахим хяналт шалгалт явуулах.

28.2. Татварын алба нь шүүхэд дараахь асуудлаар нэхэмжлэл гаргана:

28.2.1. татварын хууль тогтоомж удаа дараа ноцтой зөрчсөн татвар төлөгчийн аж ахуйн үйл ажиллагааг үг зөрчлөө арилгах хүртэлх хугацаагаар түр зогсоох;

28.2.2. татвар төлөгч хууль тогтоомжоор хориглосон үйлдвэрлэл, үйлчилгээ явуулж олсон орлогыг хураалгах;

28.2.3. татвар төлөгч хууль тогтоомжоор хориглоогүй үйлдвэрлэл, үйлчилгээг зохих зөвшөөрөлгүй явуулж олсон орлогыг хураалгах;

28.2.4. татвар төлөгчийн хүчин төгөлдөр бус гэрээ хэлцэл, хууль бус үйлдлээр олсон орлогыг хураалгах;

28.2.5. албан үүргээ гүйцэтгэхэд нь татварын улсын байцаагчид саад учруулсан, эсэргүүцэл үзүүлсэн, үйл ажиллагаатай нь холбогдуулан мөрдөн хавчсан, амь бие, эрүүл мэндэд нь халдаж хохирол учруулсан;

28.2.6. хууль тогтоомжид заасан бусад асуудлаар.

29 дүгээр зүйл. Татварын улсын байцаагчийн бүрэн эрх

29.1. Татварын улсын байцаагч дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

29.1.1. татвар ногдуулах, төлөх татварын болон нягтлан бодох бүртгэлийн тайлан, данс бүртгэл, төсөл болон санхүүгийн бусад баримтад хяналт шалгалт хийх, тайлбар, лавлагаа гаргуулан авах, зөрчлийг тогтоон акт, дүгнэлт, холбогдох бусад баримт үйлдэх;

29.1.2. татварын хяналт шалгалтад шаардагдах магадлагаа, баримтын хуулбар, банкны гүйлгээний хуулгыг татвар төлөгчтэй харилцагч аж ахуйн нэгж, байгууллага, хувь хүн, санхүүгийн байгууллагаас үнэ төлбөргүй гаргуулан авах;

29.1.3. татвар ногдох зүйл нуусныг гэрчлэх баримт болон эд хөрөнгийг татвар төлөгчөөс түр хугацаагаар хураан авах, битүүмжлэх, татварын өрийг барагдуулах зориулалтаар эд хөрөнгө барьцаалах;

29.1.4. орлого олох зориулалтаар ашиглаж байгаа, эсхүл татвар ногдох зүйл, түүнийг нотлох нягтлан бодох бүртгэлийн болон бусад баримт бичгийг хадгалж буй татвар төлөгчийн байр, агуулахад байршлыг нь үл харгалзан нэвтрэн орж шалгалт, тооллого, ажлын зураг авалт, шаардлагатай бол үзлэг хийх;

29.1.5. татвар суутгагч хувь хүн, хуулийн этгээд нь бусдад олгох хөдөлмөрийн хөлс, шилжүүлсэн орлого татвар ногдуулж, суутган авч төсөвт төлөөгүй бол түүнийг үг этгээдийн хөрөнгөөс нөхөн төлүүлэх;

29.1.6. татварын хууль тогтоомж зөрчсөн татвар төлөгчид энэ хуулийн 74, 75 дугаар зүйлд заасан хариуцлага хүлээлгэх;

29.1.7. татвар төлөгч анхан шатны болон нягтлан бодох бүртгэлийг хөтлөн татварын тайлан гаргах, орлого, татвараа тодорхойлох, баримт бүрдүүлэх ажлыг хууль тогтоомжид заасны дагуу хийж байгаа эсэхийг хянан шалгаж, мэргэжил арга зүйн зөвлөлгөө өгөх;

29.1.8. татвар ногдуулалт, төлөлтөд хяналт шалгалт хийх, татвар хураахдаа Монгол Улсын татварын болон бусад хууль тогтоомжийг чанд дагаж мөрдөх;

29.1.9. төрийн албан хаагчийн болон татварын улсын байцаагчийн ёс зүйн дүрмийг чанд мөрдөж ажиллах;

29.1.10. албан татвар, төлбөр, хураамж, алданги, торгуулийг хуульд заасан хугацаанд хурааж төсөвт оруулах;

29.1.11. татварын хяналт шалгалтын акт, дүгнэлт болон бусад шийдвэрийн биелэлтийг хангах;

29.1.12. татвар төлөгчийн хууль ёсны эрх ашгийг хүндэтгэн, татвар ногдуулах, төлөх үйл ажиллагаатай холбоотой асуудлаар хууль тогтоомжийн хүрээнд зөвлөлөгөө, туслалцаа үзүүлэх;

29.1.13. татвар төлөгчийн хуулиар тогтоосон нууцыг задруулахгүй байх.

30 дугаар зүйл. Татварын улсын байцаагчид хориглох зүйл

30.1. Төрийн албаны тухай хуулиар төрийн албан хаагчийн үйл ажиллагаанд хориглохоор зааснаас гадна татварын улсын байцаагчийн үйл ажиллагаанд дараахь зүйлийг хориглоно:

30.1.1. татварын хяналт, шалгалтыг удирдамж, томилолтгүйгээр хийх;

30.1.2. татварын улсын байцаагчийн акт, дүгнэлт болон бусад баримт бичгийн хэвлэмэл хуудас, маягтыг дураараа хэвлэн ашиглах, хүчингүй буюу хуурамч хуудас хэрэглэх;

30.1.3. гарын үсэг зурж эцэслэн ёсчлоогүй татварын улсын байцаагчийн акт, дүгнэлт, бусад баримт бичиг, илтгэх хуудсыг татвар төлөгчид урьдчилан танилцуулах, зөвшөөрүүлэхээр албадах;

30.1.4. гарын үсэг зурж баталгаажуулсан акт, дүгнэлт, бусад баримт бичиг, илтгэх хуудсыг засварлах, өөрчлөх;

30.1.5. хууль дээдлэх, бусдын нөлөөнд үл автах зарчмыг гажуудуулах;

30.1.6. татвар төлөгчийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг үл хүндэтгэх;

30.1.7. татварын улсын байцаагчийн ёс зүйн дүрэм зөрчих;

30.1.8. татварын хяналт шалгалтын ажлын явцад олж мэдсэн татвар төлөгчийн нууцад хамаарах мэдээллийг энэ хуулийн 14 дүгээр зүйлд зааснаас өөр этгээдэд өгөх, хувийн зорилгоор ашиглах;

30.1.9. татварын улсын байцаагчийн эрх олгогдоогүй, эсхүл уг эрх зохих журмын дагуу сунгагдаагүй байхад татварын тайлан хүлээн авах, татвар ногдуулах буюу хяналт шалгалт хийх;

30.1.10. акт, дүгнэлт, бусад баримт бичгийн биелэлтийг хангуулах ажлыг орхигдуулах, түүнд тавих хяналтыг сулруулах;

30.1.11. татвар төлөгчийн нягтлан бодох бүртгэлийг хөтлөх, татварын болон санхүүгийн тайлан тэнцэл гаргах, аудит хийх;

30.1.12. татвар төлөгчид татвараас зайлсхийх нөхцөл боломж олгох, хууль тогтоомж зөрчихийг зөвлөх, ятгах, тулгах, шаардах;

30.1.13. татвар төлөгчийн зүгээс бичгээр болон амаар гаргасан санал, хүсэлт, гомдол, мэдээллийг татварын албаны албан хэрэг хөтлөлтийн нэгдсэн болон нууцын бүртгэлд бүртгэлгүй орхих, эсхүл уг бүртгэлд бүртгэгдээгүй санал, хүсэлт, гомдол, мэдээллийг шалгаж шийдвэрлэх;

30.1.14. татварын хууль тогтоомж зөрчсөн, эсхүл татвар нуусан буюу төлөхөөс зайлсхийсэн тухай өргөдөл, гомдол, мэдээллийг хүлээн авсан бол өөрөө шалгах, эсхүл шалгах ажлыг удирдан зохион байгуулах.

31 дүгээр зүйл. Татварын бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн сан

31.1. Үндэсний татварын алба нь татварын бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн сантай байна.

31.2. Татварын бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн сан нь дараахь зориулалттай байна:

31.2.1. татвар ногдуулалт, төлөлт, хураалтад хяналт тавьж, шуурхай удирдлагаар хангах;

31.2.2. татварын хяналт шалгалтын ажлыг үр бүтээлтэй зохион байгуулах;

31.2.3. татварын хууль тогтоомжийг улсын хэмжээнд нэг мөр дагаж мөрдүүлэх;

31.2.4. татварын албаны үйл ажиллагааны ил тод, тунгалаг байдлыг хангах;

31.2.5. татвар төлөгчдөд үзүүлэх үйлчилгээг шуурхай зохион байгуулах.

31.3. Татварын алба нь энэ хуулийн 31.1-д заасан санд шаардлагатай хөндлөнгийн мэдээллийг хууль тогтоомжид нийцүүлэн цуглуулах эрхтэй.

32 дугаар зүйл. Мэдээ, баримт цуглуулах, хяналт шалгалт хийх журам

32.1. Татварын алба, татварын улсын байцаагч нь татвар төлөгчийн татварын үүргийг тодорхойлох, татвар хураахтай холбогдсон мэдээ, баримт цуглуулах, хяналт шалгалт хийхдээ дараахь журмыг баримтална:

32.1.1. татварын хяналт шалгалт хийх томиллолт, ажлын ерөнхий болон тусгай

үндэсн, татварын улсын байцаагчийн үнэмлэхээ үзүүлж, үйл ажиллагааныхаа зорилгыг тайлбарлах;

32.1.2. холбогдох баримт, материалыг түр хугацаагаар авахдаа хөндлөнгийн гэрчийг байлцуулан тэмдэглэл үйлдэж, гарын үсэг зуруулах;

32.1.3. нотолгооны чанартай баримтын гэрэл зураг авах, дүрс бичлэг хийх;

32.1.4. тайлбар, лавлагааг бичгээр гаргуулах, эсхүл асуулга, ярилцлага хийсэн бол тэмдэглэл үйлдэж, холбогдох этгээдээр гарын үсэг зуруулах.

32.2. Шаардлагатай мэдээ, баримтыг хуулбарлан авахдаа бусдын техник хэрэгслийг ашигласан бол хөлсийг нь зах зээлийн, эсхүл харилцан тохиролцсон үнээр төлнө.

32.3. Татварын албаны хяналт шалгалтын ажил эрхэлсэн нэгжийн дарга нь хяналт шалгалт хийж буй татварын улсын байцаагчийн өдөр тутмын үйл ажиллагаанд хяналт тавьж, мэргэжил, арга зүйн удирдлагаар хангаж ажиллана.

33 дугаар зүйл. Татварын алба, татварын улсын байцаагчийн үйлдэх баримт бичиг

33.1. Татварын алба, татварын улсын байцаагчаас татвар ногдуулалт, төлөлтөд хяналт тавих, татвар хураахтай холбогдсон бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхдээ мэдэгдэл, акт, шаардлага, мэдэгдэх хуудас, төлбөрийн хуудас, дүгнэлт, гэрээ, үйл ажиллагааны тэмдэглэл /цаашид "тэмдэглэл" гэх/ үйлдэнэ.

33.2. Энэ хуулийн 33.1-д заасан баримт бичгийг дараахь үндэслэл, журмын дагуу үйлдэх бөгөөд тэдгээрт тусгагдсан шаардлагыг татвар төлөгч биелүүлэх үүрэгтэй:

33.2.1. энэ хуулийн 28, 29 дүгээр зүйлд заасан бүрэн эрхийнхээ хүрээнд татвар төлөгч болон бусад этгээдийг дуудан ирүүлэхэд мэдэгдэл бичих бөгөөд түүнд татварын албаны даргын, эсхүл татварын улсын байцаагчийн овог, эцэг /эх/-ийн нэр, нэр, гарын үсэг, шаардлага биелүүлэх хугацаа, уг мэдэгдлийг үйлдсэн болон гардуулсан он, сар, өдрийг тусгана;

33.2.2. татвар төлөгчид татварын хууль тогтоомжийн дагуу ногдох татварыг тодорхойлох, эд хөрөнгө битүүмжлэх, энэ хуулийн 74 дүгээр зүйлд заасан хариуцлага хүлээлгэхэд акт үйлдэх бөгөөд түүнд татварын албаны даргын болон татварын улсын байцаагчийн овог, эцэг /эх/-ийн нэр, нэр, гарын үсэг зөрчлийн тухай тэмдэглэл, шийдвэрлэсэн

үндэслэл, уг актыг үйлдсэн болон гардуулсан он, сар, өдрийг тусгана;

33.2.3. татварын хууль тогтоомжийг зөрчихөд нөлөөлсөн шалтгаан, нөхцөлийг арилгуулах зорилгоор шаардлага бичих бөгөөд түүнд татварын албаны даргын, эсхүл татварын улсын байцаагчийн овог, эцэг /эх/-ийн нэр, нэр, гарын үсэг, зөрчлийн тухай тэмдэглэл, зөрчил гаргахад нөлөөлсөн нөхцөл, шалтгааныг арилгаж, хариу өгөх хугацаа, уг шаардлагыг үйлдсэн болон гардуулсан он, сар, өдрийг тусгана;

33.2.4. татвар төлөгчийн хугацаандаа төлөөгүй болон шууд бус аргаар ногдуулсан татварын ногдлыг төлүүлэхээр мэдэгдэх хуудас бичих бөгөөд түүнийг татвар төлөгчид гардуулах бол энэ хуулийн 54 дүгээр зүйл, татвар төлөгчийн харилцагч банкинд өгөх бол энэ хуулийн 63 дугаар зүйлд заасны дагуу уг хуудсыг үйлдэнэ;

33.2.5. цалин хөлс, бусад орлогоос татварын өр гаргуулах бол татвар төлөгчид орлого олгож буй хуулийн этгээдэд төлбөрийн хуудас гардуулах бөгөөд түүнд татвар төлөгчийн нэр, гаргуулах татварын төрөл, хэмжээ, татварын өрийг хүлээн авах татварын алба, банкны нэр, дансны дугаар, татварын өрийг татвар төлөгчийн өмнөөс гаргах этгээдийн нэр, хаяг, татварын албаны даргын, эсхүл татварын улсын байцаагчийн овог, эцэг /эх/-ийн нэр, нэр, гарын үсэг, татвар төлөгчийн хаяг, гаргуулах татварын өрийн хэмжээ, төлбөрийн хуудас үйлдсэн болон гардуулсан он, сар, өдөр, хариу мэдэгдэх хугацааг тусгана;

33.2.6. татварын алба нь татварын хууль тогтоомжийг ноцтой зөрчсөн, эсхүл их хэмжээний татвар ногдох орлогыг нуусан буюу бусад хэлбэрээр татвар төлөхөөс зайлсхийсэн этгээдэд эрүүгийн хэрэг бүртгэлт хийлгэхээр дүгнэлт бичих бөгөөд түүнд эрүүгийн хэрэг үүсгүүлэх болсон зөрчлийн тухай тэмдэглэл, холбогдох баримтууд, татварын албаны даргын болон татварын улсын байцаагчийн овог, эцэг /эх/-ийн нэр, нэр, гарын үсэг тухайн зөрчилд холбогдох этгээдийн тайлбар, уг дүгнэлтийг үйлдсэн болон холбогдох этгээдэд нь танилцуулсан он, сар, өдрийг тусгана;

33.2.7. татварын алба, татварын улсын байцаагч татварын өрийг барагдуулах зорилгоор татвар төлөгчийн өмчлөлд байгаа эд хөрөнгийг барьцаалахдаа Иргэний хуульд заасны дагуу гэрээ байгуулна;

33.2.8. татварын улсын байцаагч бүрэн эрхийнхээ хүрээнд татвар төлөгчийн байр, агуулахад үзлэг хийх, тооллого явуулах, ажлын зураг авалт хийх, эд хөрөнгө битүүмжлэх, барьцаалах болон татвар төлөгчөө тайлбар,

лавлагаа авах, асуулга, ярилцлага хийхдээ тэмдэглэл үйлдэх ба түүнд татварын улсын байцаагчийн овог, эцэг /эх/-ийн нэр, нэр, татвар төлөгчийн хаяг, он, сар, өдрийг тодорхой тусгаж, тэмдэглэл үйлдэхэд байлцсан хүмүүс гарын үсэг зурна.

33.3. Энэ хуулийн 33.1-д заасан баримт бичгийг татвар төлөгчид биечлэн гардуулсан буюу түүний оршин байгаа, эсхүл ажиллаж байгаа газрын хаягаар баталгаат шуудангаар хүргүүлснээр уг баримт бичгийг татвар төлөгчид гардуулсанд тооцог бөгөөд татвар төлөгчийн оршин байгаа газрыг холбогдох бүртгэх байгууллагад хамгийн сүүлд бүртгүүлсэн хаягаар тодорхойлно.

34 дүгээр зүйл. Акт, дүгнэлт бичих үндэслэл

34.1. Татварын улсын байцаагч энэ хуулийн 47.1, 48.1, 67, 74 дүгээр зүйлд заасан үндэслэлээр акт, 33.2.6-д заасан үндэслэлээр дүгнэлт бичих бөгөөд тэдгээр нь тэмдэглэх болон тогтоох хэсгээс бүрдэнэ.

34.2. Татварын улсын байцаагчийн акт, дүгнэлтэд /цаашид "акт, дүгнэлт" гэх/ татварын хяналт шалгалт хийсэн татварын улсын байцаагч, татвар төлөгч нар гарын үсэг зурж, татварын албаны хяналт шалгалт хариуцсан хэлтэс, тасгийн дарга хянан баталгаажуулж гарын үсэг зурснаар хүчин төгөлдөр болно.

34.3. Татвар төлөгч нь акт, дүгнэлтэд гарын үсэг зурахаас татгалзсан бол энэ хуулийн 18.1.5-д заасны дагуу тайлбараа өгсөн эсэхээс үл хамааран тэдгээрийг татвар төлөгчид гардуулсан өдрөөс эхлэн хүчин төгөлдөр болох бөгөөд татварын улсын байцаагч татвар төлөгчид акт, дүгнэлтийг гардуулсан тухай тэмдэглэл үйлдэнэ.

34.4. Акт, дүгнэлт нь нэгдсэн бүртгэл, дугаартай байна.

34.5. Татварын улсын байцаагч акт, дүгнэлтийг 3 хувь үйлдэж, 1 дэх хувийг хяналт шалгалтын баримтад хавсаргаж, 2 дахь хувийг татвар төлөгчид өгч, 3 дахь хувийг татвар төлөгчийн хувийн хэрэгт хадгална.

35 дугаар зүйл. Акт, дүгнэлтийн биелэлтийн хангах

35.1. Татварын алба нь татварын улсын байцаагчийн акт, дүгнэлтийн биелэлтэд хяналт тавин хангуулж байна.

35.2. Татварын алба, татварын улсын байцаагч нь энэ хуулийн 63, 64 дүгээр зүйлд заасан журмаар хэрэгжүүлэх боломжгүй болсон актыг

биелэлтийг хангуулах нэхэмжлэлийг хууль тогтоомжийн дагуу шүүхэд гаргана.

35.3. Энэ хуулийн 33.2.6-д заасан дүгнэлтийг эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтан хүчингүй болгосон нь зөрчил гаргасан этгээдийг захиргааны хариуцлагаас чөлөөлөх үндэслэл болохгүй.

36 дугаар зүйл. Акт, дүгнэлтийг өөрчлөх, хүчингүй болгох

36.1. Татварын улсын байцаагчийн акт, дүгнэлтийг тухайн татварын албаны даргын тушаалаар дараахь үндэслэлээр өөрчлөх буюу хүчингүй болгоно:

36.1.1. татвар төлөгчийн гомдлоор;

36.1.2. татварын улсын байцаагчийг шууд удирдаж буй нэгжийн дарга нь түүний үйлдсэн акт, дүгнэлтийг өөрчлөх буюу хүчингүй болгох санал тавьсан;

36.1.3. акт, дүгнэлтийг өөрчлөх буюу хүчингүй болгох тухай Маргаан таслах зөвлөлийн шийдвэр гарсан.

36.2. Татварын албаны дарга энэ хуулийн 36.1-д заасан шийдвэр гаргахдаа ажлын хэсэг томилон ажиллуулж, дүгнэлт гаргуулж болно.

37 дугаар зүйл. Татварын улсын байцаагчийн цол

37.1. Татварын улсын байцаагчид дор дурдсан цол олгож болно.

37.1.1. татварын жинхэнэ зөвлөх;

37.1.2. татварын итгэмжит зөвлөх;

37.1.3. татварын зөвлөх.

37.2. Татварын улсын байцаагчид цол олгох журмыг санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.

38 дугаар зүйл. Татварын улсын байцаагчийн цалин хөлс

38.1. Татварын улсын байцаагчид төрөөс цалин хөлс олгоно.

38.2. Татварын улсын байцаагчийн цалин хөлс нь албан тушаалын цалин, ажлын үр дүнгийн шагнал, төрийн алба хаасан хугацааны, зэрэг дэвийн, эрдмийн зэргийн нэмэгдлээс бүрдэнэ.

38.3. Татварын улсын байцаагчид сар тутам олгох ажлын үр дүнгийн шагналын хэмжээ нь

түүний албан тушаалын сарын цалингийн хэмжээнээс хэтрэхээргүй байна.

38.4. Энэ хуулийн 38.2-т заасан ажлын үр дүнгийн шагнал олгох журмыг Засгийн газар батална.

39 дүгээр зүйл. Татварын улсын байцаагчийн эрхийн баталгаа

39.1. Татварын улсын байцаагч дүрэмт хувцас, ялгах тэмдэг хэрэглэх ба тэдгээрийн зардлыг улсын төсвөөс санхүүжүүлнэ.

39.2. Дүрэмт хувцас, ялгах тэмдгийн загвар, хэрэглэх журам, эдэлгээний хугацааг Үндэсний татварын ерөнхий газрын дарга батална.

39.3. Бусад байгууллага, хувь хүнд татварын улсын байцаагчийнхтай ижил загварын дүрэмт хувцас, ялгах тэмдэг хэрэглэхийг хориглоно.

39.4. Татварын улсын байцаагч албан үүргээ гүйцэтгэж байхдаа хөдөлмөрийн чадвараа түр алдсан, тахир дутуу болсон, бусдын нөлөөгөөр амь насаа алдсан тохиолдолд түүнд болон түүний ар гэрт дараахь буцалтгүй тусламж, албан тушаалын цалингийн зөрүүг олгоно:

39.4.1. хөдөлмөрийн чадвараа түр алдсан тохиолдолд эмнэлгийн чөлөөтэй байсан хугацааны тэтгэмж, албан тушаалын цалингийн зөрүү;

39.4.2. тахир дутуу болсон тохиолдолд тахир дутуугийн тэтгэвэр, албан тушаалын цалингийн зөрүү;

39.4.3. амь насаа алдсан тохиолдолд ар гэрт нь хохирогчийн 3 жилийн албан тушаалын цалинтай нь тэнцэх хэмжээний нэг удаагийн буцалтгүй тусламж.

40 дүгээр зүйл. Татварын албанаас халах

40.1. Татварын улсын байцаагчийг дараахь үндэслэлээр татварын албанаас хална:

40.1.1. сахилгын зөрчил удаа дараа гаргасан;

40.1.2. хууль тогтоомж, татварын улсын байцаагчийн ёс зүйн хэм хэмжээг ноцтой зөрчсөн;

40.1.3. гэмт хэрэг үйлдсэн нь нотлогдсон;

40.1.4. Монгол Улсын харьяатаас гарсан.

41 дүгээр зүйл. Хураагч

41.1. Татварын улсын байцаагчийн эрх олгохоос өмнө нэг жилийн туршилтын хугацаагаар дагалдангаар ажиллаж байгаа татварын ажилтанг хураагч гэнэ.

41.2. Хураагч бие дааж татварын хяналт, шалгалт хийх эрх эдлэхгүй.

42 дугаар зүйл. Маргаан таслах зөвлөл

42.1. Маргаан таслах зөвлөл нь татварын акт, дүгнэлтэй холбоотойгоор татварын алба, татвар төлөгчийн хооронд үүссэн маргааныг зөвхөн татвар төлөгчийн гомдлоор хянан хэлэлцэнэ.

42.2. Маргаан таслах зөвлөл нь дарга, нарийн бичгийн дарга, гишүүдээс бүрдэнэ.

42.3. Үндэсний татварын ерөнхий газрын дэргэдэх Маргаан таслах зөвлөлийг дарга, нарийн бичгийн даргыг оролцуулан 11 хүний бүрэлдэхүүнтэйгээр санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн, аймаг, нийслэлийн татварын хэлтэс, газрын дэргэдэх Маргаан таслах зөвлөлийг 7-9 хүний бүрэлдэхүүнтэйгээр Үндэсний татварын ерөнхий газрын дарга тус тус батална.

42.4. Маргаан таслах зөвлөлийн бүрэлдэхүүнд татварын болон хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн болон нутгийн захиргааны байгууллага, татварын алба, төрийн бус байгууллагын төлөөллийг оруулах бөгөөд тэдгээрийг томилохдоо тухайн байгууллагын удирдлагатай зөвшилцөнө.

42.5. Маргаан таслах зөвлөлийн дарга, гишүүд нь нягтлан бодогч, санхүү, эдийн засаг, хуулийн мэргэжлийн иргэд байх ба 60-аас доошгүй хувь нь татварын улсын байцаагчийн ажлаар мэргэжсэн байна.

42.6. Маргаан таслах зөвлөлийг бүх гишүүдийн гуравны хоёроос доошгүй ирцтэйгээр хуралдуулж, хуралдаанд оролцсон гишүүдийн ердийн олонхийн саналаар асуудлыг шийдвэрлэнэ.

42.7. Маргаан таслах зөвлөл нь татварын улсын байцаагчийн акт, дүгнэлтийг өөрчлөх, хүчингүй болгох, хэвээр үлдээх шийдвэрийн аль нэгийг гаргах бөгөөд уг шийдвэр нь тогтоол хэлбэртэй байна.

42.8. Маргаан таслах зөвлөлийн тогтоолыг тухайн шатны татварын албаны дарга тушаал гарган баталгаажуулах бөгөөд ийнхүү баталгаажуулах үндэслэлгүй гэж үзвэл шалтгааныг тодорхой тусгасан тайлбарын хамт Маргаан таслах зөвлөлд буцаана.

42.9.Маргаан таслах зөвлөл энэ хуулийн 42.8-д заасан татварын албаны даргын тайлбарыг хуралдаанаараа хэлэлцэн түүнийг хүлээн зөвшөөрвөл тогтоолоо өөрчлөх ба хэрэв хүлээн зөвшөөрөөгүй бол дээд шатны татварын албаны удирдлагад тавьж шийдвэрлүүлнэ.

42.10.Маргаан таслах зөвлөл нь маргаан үүссэн шалтгаан, түүний нөхцөлийг арилгуулах, түүнчлэн татварын хууль тогтоомж зөрчигдөөс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор зөвлөмж гаргах эрхтэй.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ

Татвар ногдуулах, төлөх, тайлагнах

43 дугаар зүйл. Татвар ногдуулах, төлөх, тайлагнах журам

43.1.Татвар төлөгч холбогдох баримт, бүртгэлд үндэслэн хуулийн дагуу төлбөл зохих татварын ногдлоо өөрөө тодорхойлон татварын тайланд тусгаж, бэлэн болон бэлэн бус хэлбэрээр татвар төлнө.

43.2.Энэ хуулийн 43.1-д зааснаас өөр хэлбэрээр татвар ногдуулж төлөх журмыг тухайн төрлийн татварын хуулиар тогтоож болно.

43.3.Татварын тайланг татварын цахим баримт бичиг хэлбэрээр тушааж болох бөгөөд холбогдох журмыг Үндэсний татварын ерөнхий газрын дарга батална.

43.4.Татвар төлөгчөөс татварын албанд ирүүлсэн татварын тайлан /цахим тайланг оролцуулан/-г төрийн албан бичиг хэрэг хөтөлөлтийн журмын дагуу хүлээн авч, бүртгэж, шийдвэрлэнэ.

43.5.Татварын тайлан тушаах, төлөх хугацааг тухайн төрлийн татварын хуулиар тогтоох ба татвар төлөх, тайлагнах эцсийн хугацаа адил байна.

43.6.Татвар төлөх, тайлагнах хугацаа долоо хоног бүрийн амралт, нийтээр амрах баярын өдөртэй давхцавал түүний өмнөх ажлын өдөр татварыг төлж тайлагнана.

43.7.Татвар ногдуулах, суутган авах, төсөвт төлөх үүргийг хуулиар хүлээсэн этгээдэд үүргээ гүйцэтгэснийх нь төлөө хөлс төлөхгүй.

43.8.Татварын хуульд заасан хугацаанд төлөөгүй татвар болон нөхөн ногдуулсан татвар, алданы, торгуулийг энэ хууль болон тухайн төрлийн татварын хуулиар тогтоосон журмаар төлүүлнэ.

43.9.Татвар төлөгч шууд бус татварыг тухайн үйл ажиллагааны үр дүн гарахыг хүлээлгүй урьдчилан төлнө.

43.10.Татвар ногдох зүйлийг нэхэмжилсэн, падаан бичигдсэн, үнэ нь төлөгдсөн едрийн алинаар татвар ногдуулах хугацааг тогтоохыг тухайн төрлийн татварын хуулиар тогтооно.

44 дүгээр зүйл. Татвартай холбогдсон баримт бүрдүүлэх, бүртгэл хөтлөх, хадгалах

44.1.Татвар төлөгч нь хууль тогтоомжийн дагуу татвар ногдох зүйл, төлөх татварын хэмжээг тодорхойлох баримтыг бүрдүүлж, хуулийн этгээдийн тухайд нягтлан бодох бүртгэл, хувь хүний тухайд энгийн бүртгэл хөтөлнө.

44.2.Энэ хуулийн 44.1-д заасан баримтыг гадаад хэл дээр үйлдсэн бол татвар төлөгч түүнийг монгол хэл дээр орчуулж өгөх үүрэг хүлээх бөгөөд ийнхүү орчуулахтай холбогдсон зардлыг татвар төлөгч өөрөө хариуцна.

44.3.Татвар төлөгч болон түүний баримтыг бүрдүүлэх, бүртгэл хөтлөх үүрэг хүлээсэн этгээд нь уг баримт, бүртгэлийг татвар төлөх хөөн хэлэлцэх хугацаа дуустал Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт хадгалах үүрэгтэй.

45 дугаар зүйл. Татварын тайлан үйлдэх, тушаах

45.1.Татвар төлөгч татварын тайланг хуулиар тогтоосон хугацаанд, батлагдсан загвар, зааврын дагуу үйлдэж, харьяалах татварын албанд тушаана.

45.2.Хууль тогтоомжийн дагуу татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлтөд хамрагдах татвар төлөгч нь татварын тайлан тушаах үүргээс чөлөөлөгдөхгүй бөгөөд уг тайлан нь түүнийг татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлтөд хамруулах үндсэн баримт болно.

45.3.Татварын тайланд хуулийн этгээдийн эрх бүхий албан тушаалтан болон татвар төлөгч хувь хүн, эсхүл түүний хууль ёсны төлөөлөгч гарын үсэг зурна.

45.4.Татварын тайланг гаргасан буюу ийнхүү гаргахад оролцсон этгээд уг тайланд гарын үсэг зурах бөгөөд хэд хэдэн этгээд хариуцсан үүргийнхээ дагуу тайлан гаргахад оролцсон бол ерөнхий нягтлан бодогч тайланд гарын үсэг зурна.

45.5.Татвар ногдох зүйлийг бусдад шилжүүлсэн аливаа этгээд нь энэ тухай баримтыг шилжүүлэн авсан этгээдэд тухай бүр, татварын албанд шаардсан үед гаргаж өгөх үүрэг хүлээнэ.

46 дугаар зүйл. Татварын тайлан хүлээн авах

46.1.Татварын алба нь татвар төлөгч татварын тайлангаа хуулиар тогтоосон хугацаанд тушааж, татвараа төлж буй эсэхэд хяналт тавина.

46.2.Татварын алба татвар төлөгчийн татварын тайлан тушаалтын бүртгэлийг хөтлөн хянаж, жигдрүүлж тогтмолжуулах арга хэмжээ авч болно.

46.3.Татварын алба, татварын улсын байцаагч нь тайланг хүлээн авахдаа дараахь шаардлага хангасан эсэхийг хянана:

46.3.1.хуулийн этгээдийн хувьд нягтлан бодох бүртгэл, хувь хүний хувьд орлого, татварын бүртгэлийн дэвтрийг үндэслэн тайлангаа үнэн зөв гаргасан эсэх;

46.3.2.тайланг батлагдсан маягт, зааврын дагуу засваргүй үйлдэж татвар төлөгч болон холбогдох бусад этгээд гарын үсэг зурж, тамга, тэмдэг дарж албан ёсны болгосон эсэх;

46.3.3.хүлээлгэн өгсөн он, сар, өдрийг тайланд тэмдэглэсэн эсэхийг нягтлан тайлан тушаах хуулийн хугацаанаас хожимдуулсан бол энэ тухай тэмдэглэл үйлдэх.

46.4.Татварын алба, татварын улсын байцаагч тайланг хүлээж авахдаа дор дурдсан үзүүлэлтүүдийг хянаж нягтална:

46.4.1.нягтлан бодох бүртгэл болон татварын тайлангийн үзүүлэлтүүд хоорондоо тохирч буй эсэх;

46.4.2.татварын тайланд тусгасан тоон үзүүлэлтүүд хоорондоо тохирч буй эсэх, тооцооны алдаа буй эсэх;

46.4.3.тайланд тусгасан татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлтийг хууль тогтоомжид нийцүүлэн тооцож тодорхойлсон эсэх;

46.4.4.тайланд тусгасан татвараа хугацаанд нь төлсөн эсэх;

46.4.5.тайланд тусгасан татварын өр, илүү төлөлтийн дүн нь татварын албаны бүртгэлтэй тохирч буй эсэх;

46.4.6.татварын албаны бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн санд тухайн татвар төлөгчийн тайланд хамаарах хөндлөнгийн мэдээлэл байгаа эсэх.

46.5.Тайланг хүлээн авах үед илэрсэн зөрчлийг дараах байдлаар арилгуулна:

46.5.1.дутуу зүйлийг нөхүүлэн хууль ёсны болгон баталгаажуулж, тайланд буй

тооцоо, үйлдлийн алдааг татвар төлөгчөөр өөрөөр нь засуулах;

46.5.2.тайланд тусгасан татварын ногдол, татварын өрийг төлүүлэх;

46.5.3.нягтлан бодох бүртгэл хөтлөөгүй, татварын ногдлоо тооцоолох талаар илэрсэн зөрчлийг арилгуулах тухай татварын улсын байцаагчийн тавьсан шаардлагыг хүлээн аваагүй болон татварын ногдлоо буруу тодорхойлсон байдал илэрвэл татварын хяналт шалгалт хийх тухай дүгнэлт бичиж хариуцсан нэгжийн удирдлагад танилцуулах.

ЗУРГАДУГААР БҮЛЭГ

Татварын хяналт шалгалт

47 дугаар зүйл. Татварын хяналт шалгалт

47.1.Татвар төлөгч Монгол Улсын татварын хууль тогтоомжид зааснаар төлбөл зохих татварын ногдлоо бүрэн гүйцэт тодорхойлж, хугацаанд нь төлсөн эсэхийг татварын алба, татварын улсын байцаагч хянан шалгана.

47.2.Татварын хяналт шалгалтыг Үндэсний татварын алба хийж гүйцэтгэнэ.

47.3.Татварын алба, татварын улсын байцаагч татвар төлөгч татварын хуулиар тогтоосон эрхээ эдлэх, үүргээ биелүүлэхэд туслах, зөрчил дутагдлыг арилгах зорилгод нийцүүлэн бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэх зорилгод дараахь хяналт шалгалтын үйл ажиллагаа явуулна:

47.3.1.татвар төлөгч татварын хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэн татварын ногдлоо өөрөө үнэн зөв тодорхойлон төлөх нөхцөлийг бүрдүүлж, нягтлан бодох бүртгэлийг тогтмол хөтөлж, татварын тайлангаа хугацаанд нь гарган тушааж, татвараа төлж буй эсэхийг тогтоох;

47.3.2.татвар төлөгчийн татварын тайланд тусгаж тайлагнасан татварын ногдол нь бүрэн гүйцэт эсэхийг шалган тогтоох.

47.3.3.нягтлан бодох бүртгэлийг зохих ёсоор хөтлөөгүй, эсхүл татварын тайлангаа тушаагаагүй бол татварын ногдлыг тодорхойлон төлүүлэх.

47.4.Татварын алба, татварын улсын байцаагч нь татварын хяналт шалгалтын ажлыг татвар хураах зардлыг хэмнэн, үр өгөөжтэй байх, татвар төлөгчийн хэвийн үйл ажиллагааг үл алдагдуулах, чирэгдэл бага учруулах шаардлагад нийцүүлэн төлөвлөгөөт болон гэнэтийн, бүрэн букуу хэсэгчилсэн, ганцаарчилсан болон нийтийг

хамарсан зэрэг олон улсын жишигт нийцсэн, хуулиар хориглоогүй бүх хэлбэрээр явуулж, аль ч татвар төлөгчийн үүргийн биелэлтийг хэзээ зохиистой гэж үзсэн үедээ шалгах эрхтэй.

47.5. Зайлшгүй шаардлагатайгаас бусад тохиолдолд татварын хяналт шалгалт хийх талаар татвар төлөгчид ажлын 10-аас доошгүй өдрийн өмнө үрьдчилан мэдэгдэнэ.

47.6. Төсвийн орлогын тогтвортой байдлыг хангах зорилгоор Үндэсний татварын ерөнхий газрын дарга нь татвар төлөгчийн улс, орон нутгийн төсөвт оруулж буй орлогын хэмжээгээр эрэмбэлэн хяналт шалгалтын харьяаллыг тогтооно.

47.7. Татварын алба нь татварын улсын байцаагчийн мэргэжлийн үрчдвэр, ажлын дадлага туршлага, авлигад үл автах, ёс зүйн зөрчил гаргахгүй байх нөхцөлийг харгалзан хяналт шалгалтын зохион байгуулалт, томилгоог хийнэ.

47.8. Татварын хууль тогтоомжийг зөрчсөн тухай өргөдөл, гомдол, мэдээллийг хүлээн авах, шалгах шийдвэрлэх журмыг Үндэсний татварын ерөнхий газрын дарга батлан мөрдүүлнэ.

48 дугаар зүйл. Татварын ногдлыг шууд бус аргаар тодорхойлох

48.1. Тодорхой үйл ажиллагаа эрхлэхдээ бодит бус үнэ хэрэглэсэн, тайлан, бүртгэл хөтлөөгүй буюу дутуу хөтөлсөн, эсхүл бүртгэл, татварын тайланг гаргаж өгөөгүй нь нотлогдсон тохиолдолд татварын алба тухайн татвар төлөгчийн татварын ногдлыг дор дурдсан шууд бус аргаар тодорхойлно:

- 48.1.1 бодит үнийн арга;
- 48.1.2 жишиг үнийн арга.

48.2. Харилцан хамаарал бүхий этгээдийн хооронд хийгдсэн үйлдвэрлэл, худалдаа, санхүүгийн үйл ажиллагаанд хэрэглэсэн үнэ нь ийм харилцан хамааралгүй этгээдийн хооронд хэрэглэсэн үнээс ялгаатай байвал зах зээлийн ердийн нөхцөлд хэрэглэж болох үнийн харьцуулалт, тооцооллын аргыг ашиглан татварын ногдол тогтоохыг "бодит үнийн арга" гэнэ.

48.3. Татвар төлөгч Монгол Улсад болон гадаад улсад байгаа харилцан хамаарал бүхий этгээдтэй хийсэн борлуулалт, худалдан авалт, боловсон хүчин илгээх, техникийн үйлчилгээ үзүүлэх, хоршон үйлдвэрлэл явуулах зэрэг үйл ажиллагаанд хэрэглэсэн үнэ, төлбөр, хураамж нь /цаашид "үнэ" гэх/ бодит үнээс их буюу бага байвал татварын ногдлыг тодорхойлохдоо бодит үнийн аргыг хэрэглэнэ.

48.4. "Харилцан хамаарал бүхий этгээд" гэж Монгол Улсын болон гадаад улсын аливаа хуулийн

этгээдийн удирдлага, хяналт болон эд хөрөнгийн эрхэд нь шууд ба шууд бусаар оролцох эрхтэй этгээдийг хэлнэ.

48.5. Татвар төлөгчтэй ойролцоо хүчин чадал, нөхцөл бүхий адилтгах үйл ажиллагааг тухайн орон нутагт эрхэлж буй татвар төлөгч байгаа бол түүний, байхгүй бол ойролцоо орон нутагт орших хэд хэдэн татвар төлөгчийн үйл ажиллагаа, орлого, зарлагын буюу бусад бодит тооцоонд үндэслэн татварын ногдол тодорхойлохыг "жишиг үнийн арга" гэнэ.

48.6. Татварын ногдлыг шууд бус аргаар тодорхойлох аргачлалыг санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.

48.7. Татвар төлөгч нь шууд бус аргаар татварын ногдол тодорхойлоход шаардагдах материалыг татварын албанд гаргаж өгөх үүрэгтэй.

49 дүгээр зүйл. Байр, агуулахад нэвтрэн орох

49.1. Татварын улсын байцаагч нь энэ хуулийн 29.1.4-т заасны дагуу татвар төлөгчийн орлого олох зориулалтаар ашиглаж байгаа, эсхүл татвар ногдох зүйл болон татвартай холбогдолтой мэдээ, судалгаа, бусад баримтыг хадгалж байгаа, нэвтрэн орохыг хуулиар хориглоогүй аливаа үйлдвэрлэл, үйлчилгээний болон албан байр, агуулах, зооринд нэвтрэн орж ажлын зураг авалт, үзлэг, тооллого хийх, баримт бичиг, эд хөрөнгийг түр хугацаагаар хураах, хяналт шалгалтын ажил хийх эрхтэй.

49.2. Энэ хуулийн 49.1-д заасан үйл ажиллагааг татвар төлөгчийн аль байр, агуулахад хийхийг удирдамжид тодорхой тусгаж харьяалах татварын албаны даргын баталсан албан томиллолтоор хяналт шалгалтын ажиллагаа явуулна.

49.3. Татварын улсын байцаагч нь үзлэг, тооллого, хяналт шалгалт хийх тухай татварын албаны удирдамж болон томиллолт татварын улсын байцаагчийн үнэмлэхээ татвар төлөгч, эсхүл түүний хууль ёсны төлөөлөгчид үзүүлсний үндсэн дээр байр агуулахад нэвтрэн орно.

49.4. Гадаад орны дипломат төлөөлөгчийн болон консулын газар, олон улсын байгууллагын байр, дипломат эрх ямба бүхий албан тушаалтны орон сууцанд энэ хуулийн 49.1-д заасан ажиллагаа явуулахыг хориглоно.

50 дугаар зүйл. Үзлэг хийх журам

50.1. Татварын улсын байцаагч нь энэ хуулийн 29.1.4-т заасны дагуу үзлэг хийхдээ дараах журмыг баримтална:

50.1.1. 18 насанд хүрсэн, эрх зүйн бүрэн чадамжтай, сонирхлын зөрчилгүй, татвар төлөгч, татварын алба, татварын улсын байцаагчтай захирах, захирагдах ёсны харилцаагүй хөндлөнгийн гэрчийг байлцуулах;

50.1.2 үзлэгт хамрагдаж байгаа эд хөрөнгийн эзэмшигч, эсхүл түүний хууль ёсны төлөөлөгч, хэрэв боломжгүй бол тухайн нутгийн захиргааны байгууллагын төлөөлөгчийг байлцуулах;

50.1.3. үзлэг явуулсан тухай тэмдэглэл үйлдэж оролцсон болон байлцсан хүмүүсээр гарын үсэг зуруулах, хэрэв гарын үсэг зурахаас татгалзвал шалтгааныг нь тайлбарлах бололцоо олгож, тайлбарыг тэмдэглэлд хавсаргах.

50.2. Хамрагдах зүйлийн өмчлөл, эзэмшлийн ялгааг үл харгалзан татварын алба, татварын улсын байцаагч нь үзлэг хийх эрхтэй.

51 дүгээр зүйл. Тооллого явуулах журам

51.1. Татварын улсын байцаагч нь энэ хуулийн 29.1.4-т заасны дагуу тооллого хийхдээ дараахь журмыг баримтална:

51.1.1. бараа, эд хөрөнгө, бэлэн мөнгөний тооллого хийхдээ татвар төлөгч буюу түүний хууль ёсны төлөөлөгч, нягтлан бодогч, эсхүл тухайн нутгийн захиргааны байгууллагын төлөөлөгчийг байлцуулж, тооллогын бүртгэл, тэмдэглэл үйлдэх;

51.1.2. тооллогын бүртгэл, тэмдэглэлд тооллого хийсэн татварын улсын байцаагч болон тооллого явуулахад байлцсан бусад хүмүүс гарын үсэг зурах бөгөөд ийнхүү зурахаас татгалзвал шалтгааныг нь тайлбарлах бололцоо олгож, тайлбарыг тэмдэглэлд хавсаргах.

52 дугаар зүйл. Ажлын зураг авалт хийх журам

52.1. Татварын улсын байцаагч нь энэ хуулийн 29.1.4-т заасны дагуу ажлын зураг авалт хийхдээ дараахь журмыг баримтална:

52.1.1. татвар төлөгчийн төлбөл зохих татварын хэмжээг тодорхойлох, үйлдвэрлэл, үйлчилгээний хэмжээ, зардлыг тогтоох зорилгоор ажлын зураг авалтыг урьдчилан мэдэгдэж, эсхүл мэдэгдэхгүйгээр хийх, урьдчилан мэдэгдсэн тохиолдолд уг ажиллагаанд татвар төлөгчийг, урьдчилан мэдэгдээгүй тохиолдолд хөндлөнгийн гэрчийг оролцуулах;

52.1.2. ажлын зураг авалтад холбогдох мэргэжилтэнг оролцуулж, шаардлагатай

хэмжих хэрэгсэл ашиглах;

52.1.3. ажлын зураг авалтын тооцоо дүгнэлт хийж, тэмдэглэл үйлдэх, уг тэмдэглэлд байлцсан хүмүүсээр гарын үсэг зуруулах, гарын үсэг зурахаас татгалзвал шалтгааныг нь тайлбарлах бололцоо олгож, тайлбарыг тэмдэглэлд хавсаргах.

ДОЛДУГААР БҮЛЭГ

Татварын бүртгэл, өр

53 дугаар зүйл. Татварын бүртгэл

53.1. Татварын алба нь татвар, алданги, торгуулийн нягтлан бодох бүртгэлийг хууль тогтоомжид нийцүүлэн хөтөлнө.

53.2. Татварын бүртгэлд татвар төлөгч бүрийн төлбөл зохих татварын ногдол, хөнгөлөлт, чөлөөлөлт, алданги, торгууль, тэдгээрийн төлөлт, хураалт, өрийг анхан шатны баримтад үндэслэн бүрэн тусгана.

53.3. Татварын алба нь татвар, алданги, торгуулийн орлогыг дамжуулан бүртгэх, нэмэгдсэн өртгийн албан татвар болон бусад татварын илүү төлөлтийг хуулийн дагуу буцаах зориулалт бүхий харилцах данстай байна.

53.4. Банк нь татварын албаны харилцах дансанд тухайн өдөр орсон орлогоос нэмэгдсэн өртгийн албан татвар болон бусад татварын илүү төлөлтийг буцаан олгох тухай татварын албаны төлбөрийн даалгаврын гүйлгээг хийж, үлдэх хэсгийг өдөрт нь багтаан төрийн сангийн дансанд шилжүүлнэ.

53.5. Татварын бүртгэл болон татварын орлогыг дамжуулан бүртгэх дансыг хөтлөх журмыг санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн баталж мөрдүүлнэ.

54 дүгээр зүйл. Мэдэгдэх хуудас гардуулах

54.1. Татвар төлөгчийн хугацаандаа төлөөгүй татвар болон энэ хуулийн 48 дугаар зүйлд заасан журмаар татварын албанаас тодорхойлон тогтоосон татварыг төлүүлэхээр мэдэгдэх хуудсыг татвар төлөгчид гардуулах бөгөөд түүнд дараахь зүйлийг тусгана:

54.1.1. татвар төлөгчийн овог, эцэг /эх/-ийн нэр, нэр;

54.1.2. татвар төлөгчийн бүртгэлийн дугаар;

54.1.3. мэдэгдэх хуудас бичсэн он, сар, өдөр;

54.1.4. татвар ногдох зүйл;

54.1.5. төлбөл зохих татварын хэмжээ;

54.1.6. мэдэгдэх хуудас гардуулснаас хойш ажлын 10 өдөрт багтаан татварыг төлөх шаардлага;

54.1.7. татвар төлөх газар;

54.1.8. татварын ногдлыг тооцсон үндэслэл;

54.1.9. татварын албанаас зайлшгүй гэж үзсэн бусад шаардлага.

54.2. Татварын ногдлыг төлөхгүйд хүрч болошгүй тохиолдолд татварын албаны дарга энэ хуулийн 54.1.6-д зааснаас богино хугацаа тогтоож болно.

55 дугаар зүйл. Татварын өр

55.1. Хуулиар тогтоосон хугацаанд төлөөгүй дор дурдсан татвар, түүнд ногдуулсан алданги, торгуулийг татварын өрөнд хамруулна:

55.1.1. татвар төлөгчийн тайлангаар тодорхойлогдсон татварын өр, түүнд тооцсон алданги;

55.1.2. энэ хуулийн 48 дугаар зүйлд заасны дагуу татварын албанаас тогтоосон татвар, ногдуулсан торгууль, тооцсон алданги;

55.1.3. татварын албаны хяналт шалгалтаар тогтоосон татвар, түүнд тооцсон алданги, ногдуулсан торгууль.

56 дугаар зүйл. Татварын өрийг барагдуулах дараалал

56.1. Хууль тогтоомжоор тогтоосон хугацаанд төлөөгүй татвар, алданги, торгууль /цаашид "татварын өр" гэх/-ийг дор дурдсан дарааллаар барагдуулна:

56.1.1. тухайн татварт ногдох алданги;

56.1.2. торгууль;

56.1.3. татварын үндсэн өр.

56.2. Хэрэв татвар төлөгч тухайн татварын төлбөрийг аль хугацааны, ямар татварт хамаарахыг заагаагүй бол татварын өр төлөх дарааллыг татварын алба тусгайлан тогтооно.

57 дугаар зүйл. Өр төлөх хугацаа, түүнийг сунгах

57.1. Татварын алба, татварын улсын байцаагч татварын өр төлөх хугацааг дор дурдсанаар тогтооно:

57.1.1. энэ хуульд заасны дагуу ногдуулсан татварын өр буюу дутуу төлөлтийг ногдол хийсэн акт гардуулсан өдрөөс хойш 15 хүртэл хоног;

57.1.2. хяналт шалгалтаар илэрсэн нөхөн татвар, түүнд ногдох алданги, торгуулийг акт гардуулсан өдрөөс хойш 15 хүртэл хоног.

57.2. Хүндэтгэн үзэх шалтгааны улмаас энэ хуулийн 54.1.6, 54.2, 57.1-д заасан хугацаанд татварын өрийг төлж чадахааргүй бол татвар төлөгчийн бичгээр гаргасан хүсэлтийг үндэслэн тухайн татварын албаны даргын тушаалаар хугацааг нь 60 хүртэл хоногоор нэг удаа сунгаж болно.

57.3. Энэ хуулийн 57.1, 57.2-т заасан журмаар татварын өр төлөх хугацааг тогтоох, сунгах нь татварын алданги үл тооцох үндэслэл болохгүй.

58 дугаар зүйл. Татварыг суутган тооцох, буцаан олгох

58.1. Энэ хуулийн 17.1.4-т заасны дагуу татварын алба татвар төлөгчийн илүү төлсөн татварыг дараахь журмаар шийдвэрлэнэ:

58.1.1. тухайн хугацаанд төлбөл зохих бусад татварт суутган тооцох;

58.1.2. татвар төлөгч зөвшөөрвөл дараагийн хугацаанд төлөх татварт суутган тооцох;

58.1.3. буцаан олгох.

58.2. Илүү төлсөн татварыг суутган тооцсон бол татварын алба энэ тухай татвар төлөгчид мэдэгдэнэ.

59 дүгээр зүйл. Татварын алба, татварын улсын байцаагчийн буруугаар үндэслэлгүй, илүү хураасан мөнгөн хөрөнгө

59.1. Татварын алба, татварын улсын байцаагчийн буруутай үйл ажиллагааны улмаас татвар төлөгчөөс үндэслэлгүй, илүү хураасан хөрөнгөд дараахь зүйл хамаарна:

59.1.1. татварын улсын байцаагчийн актыг хүчингүй болгосон буюу өөрчилсний улмаас бүрэн буюу хэсэгчлэн буцаан олгох татвар, торгууль, алдангийн дүн;

59.1.2. энэ хуулийн 48 дугаар зүйлд заасан журмаар тодорхойлсон татварын ногдлыг эрх бүхий байгууллага хүчингүй болгосон буюу өөрчилсний улмаас бүрэн буюу хэсэгчлэн буцаан олгох татвар, торгууль, алдангийн дүн;

59.1.3. татварын алба, татварын улсын байцаагчийн бусад шийдвэрээр үндэслэлгүй, илүү хураасан мөнгөн хөрөнгийн дүн.

59.2.Татвар төлөгчийн үндэслэлгүй, илүү хураагдсан хөрөнгийг татварын алба энэ хуулийн 59.1.1-59.1.3-т заасан шийдвэр гарснаас хойш 10 хоногийн дотор буцаан олгоно.

59.3.Энэ хуулийн 59.1-д заасан хөрөнгийг татвар төлөгч зөвшөөрвөл мөн хуулийн 58 дугаар зүйлд заасан журмаар шийдвэрлэж болох бөгөөд энэ нь түүнд алданги үл тооцох үндэслэл болохгүй.

60 дугаар зүйл. Алдангийн хэмжээг тогтоох, хугацааг тооцох журам

60.1.Хуулиар тогтоосон хугацаанд төлөөгүй болон татварын алба, татварын улсын байцаагчийн буруугаар татвар төлөгчөөс үндэслэлгүй, илүү хураасан татварт алданги тооцно.

60.2.Энэ хуулийн 60.1-д заасан алдангийн хэмжээг арилжааны банкаас олгож буй зээлийн хүүгийн дунджийн хэмжээнд Засгийн газар жил бүр тогтоож байна.

60.3.Алданги тооцох хугацааг дор дурдсанаар тодорхойлно:

60.3.1.энэ хуулийн 43.5, 43.6-д заасан буюу татвар төлөгч өөрөө тодорхойлон төлөх ёстой өдрөөс эхлэн түүнийг төлөх хүртэлх хоногийн тоогоор;

60.3.2. татвар төлөгчөөс үндэслэлгүй, илүү хураасан мөнгөн хөрөнгөд алданги тооцох хугацааг уг хөрөнгийг татварын алба, татварын улсын байцаагчийн буруу шийдвэрээр татвар төлөгчийн данснаас авсан өдрөөс буцаан олгох буюу татварын өрөнд суутгах хүртэлх хоногийн тоогоор.

60.4.Татварын алданги, торгуульд алданги тооцохгүй.

60.5.Энэ хуулийн 43 болон 59 дүгээр зүйлд заасны дагуу алданги тооцон буцаан олгох асуудлыг татварын улсын байцаагч акт үйлдэн шийдвэрлэх бөгөөд уг актыг энэ хуулийн 74.1, 74.2-т заасан татвар нөхөн төлүүлэх, торгууль ногдуулах акттай хамтатган үйлдэж болно.

НАЙМДУГААР БҮЛЭГ

Хугацаанд нь төлөөгүй татварын өрийг хураах

61 дүгээр зүйл. Хугацаанд нь төлөөгүй татварын өр

61.1.Энэ хуулийн 54.1.6, 54.2, 57.1-д заасан журмаар тогтоож, сунгасан хугацаанд төлөөгүй

татварын өрийг хугацаанд нь төлөөгүй татварын өр гэнэ.

61.2.Хугацаанд нь төлөөгүй татварын өрийг татварын алба хураан барагдуулна.

62 дугаар зүйл. Хугацаанд нь төлөөгүй татварыг хураах

62.1.Татварын алба хугацаанд нь төлөөгүй татварын өрийг хураах ажиллагааг дор дурдсан дарааллаар явуулна:

62.1.1.үл маргах журмаар гаргуулах;

62.1.2.эд хөрөнгө, цалин хөлс, бусад орлогоос гаргуулах;

62.1.3.шүүхэд нэхэмжлэл гаргах.

62.2.Татварын өрийг бүрэн гаргуулах зорилгоор энэ хуулийн 62.1-д заасан ажиллагааг давхардуулан явуулж болно.

63 дугаар зүйл. Татварын өрийг үл маргах журмаар гаргуулах

63.1.Хугацаанд нь төлөөгүй татварын өрийг эхний ээлжинд татвар төлөгчийн банкин дахь дансанд байгаа мөнгөн хөрөнгөөс үл маргах журмаар гаргуулах бөгөөд уг мөнгөн хөрөнгө нь татварын өрийг төлөхөд хүрэлцэхээргүй бол уг данснаас төлөх шүүхийн шийдвэртэйгээс бусад зарлагын гүйлгээг бүрэн буюу хэсэгчлэн зогсоож, дансны орлогоос татварын өрийг барагдуулна.

63.2.Татварын өрийг энэ хуулийн 63.1-д заасны дагуу гаргуулах тухай татварын улсын байцаагчийн мэдэгдэх хуудсыг тухайн татварын албаны дарга баталж, банкинд хүргүүлэх бөгөөд уг мэдэгдэх хуудсанд татварын өр гаргуулах үндэслэл, түүний хэмжээ, зарлагын гүйлгээг бүрэн буюу хэсэгчлэн зогсоох хугацааны тухай заана.

64 дүгээр зүйл. Эд хөрөнгө, цалин хөлс, бусад орлогоос татварын өрийг гаргуулах

64.1.Энэ хуулийн 57.2-т заасан хугацаанд төлөөгүй татварын өрийг татвар төлөгчийн эд хөрөнгө, цалин хөлс, бусдаас авах авлага, ногдол ашиг, түүний эзэмшиж буй хувьцаа зэрэг бусад эх үүсвэрээс гаргуулна.

64.2.Татварын өрийг энэ хуулийн 64.1-д заасны дагуу гаргуулах шийдвэрийг татварын алба гаргана.

64.3.Татварын өрийг татвар төлөгчийн эд хөрөнгөөс гаргуулах бол энэ хуулийн 69 дүгээр

зүйлд заасны дагуу барьцааны гэрээ байгуулж, татвар төлөгчийн тодорхой эд хөрөнгийг барьцаалах буюу татвар төлөгчтэй тохиролцсоны үндсэн дээр тодорхой нөхцөл, болзолтойгоор нийтэд зарлан худагдаж, үнийг төсвийн орлогод оруулж болно.

65 дугаар зүйл. Татвар төлөгчийн цалин хөлс, бусад орлогоос татварын өр гаргуулах журам

65.1. Энэ хуулийн 64 дүгээр зүйлд заасны дагуу татвар төлөгчийн цалин хөлс, бусад орлогоос татварын өр гаргуулахдаа дараахь журмыг баримтална:

65.1.1. татварын өрийг татвар төлөгчийн эд хөрөнгө, цалин хөлс, бусдаас авах авлага, ногдол ашиг, хувьцаа зэрэг бусад эх үүсвэрээс гаргуулахаар татвар төлөгч болон татвар төлөгчид орлого олгож байгаа хуулийн этгээд, хувь хүнд төлбөрийн хуудас хүргүүлэх;

65.1.2. хуулийн этгээд нь төлбөрийн хуудсыг хүлээн авмагц татвар төлөгчийн орлогоос зохих суутгалыг сар тутам хийж, суутгал хийснээс хойш ажлын 3 эдрийн дотор уг мөнгийг төлбөрийн хуудсанд заасан дансанд шилжүүлэх;

65.1.3. татварын өрийг шүүхийн шийдвэрийн дагуу цалин хөлс, бусад орлогоос нь суутгал хийж байгаагаас бусад өр, төлбөрийн өмнө суутгах;

65.1.4. татвар төлөгч ажлаас халагдсан, чөлөөлөгдсөн бол хуулийн этгээд нь түүний гарсан өдрөөс хойш 7 хоногийн дотор татварын өрд суутгасан мөнгөний хэмжээ, хаана шилжсэнийг тэмдэглэж, төлбөрийн хуудсыг татварын албанд буцаах.

65.2. Татварын өрийг хувьцаанаас төлүүлэх бол Компанийн тухай хуулийн 25 дугаар зүйл⁶, энэ хуулийн 66 дугаар зүйлд заасан журмыг баримтална.

66 дугаар зүйл. Татвар төлөгчийн эд хөрөнгөөс татварын өр гаргуулах журам

66.1. Татварын өрийг энэ хуулийн 64 дүгээр зүйлд заасны дагуу татвар төлөгчийн эд хөрөнгөөс гаргуулах бол татварын албаны даргын шийдвэрээр ажлын хэсэг томилно.

66.2. Энэ хуулийн 66.1-д заасан ажлын хэсэг өр барагдуулах ажиллагааг дараахь журмаар явуулна:

66.2.1. татварын өрд өгөх эд хөрөнгийн чанар, хэрэгцээ, элэгдэл, хорогдол,

татвар төлөгчийн санал, орон нутгийн тухайн үеийн ханшийг харгалзан дуудлага худалдаанд оруулах анхны үнийг тогтоож, тэмдэглэл үйлдэх, хөрөнгийн бүртгэлийг тэмдэглэлд хавсаргах;

66.2.2. татварын өрд өгсөн эд хөрөнгийг дуудлага худалдаагаар худалдах, татвар төлөгч нь хүсвэл түүнийг буюу түүний хууль ёсны төлөөлөгчийг дуудлага худалдаанд байлцуулах;

66.2.3. дуудлага худалдаагаар борлогдоогүй эд хөрөнгийг татвар төлөгчид буцаан олгох;

66.2.4. дуудлага худалдаагаар борлуулсан эд хөрөнгийн үнэ нь татварын өр, дуудлага худалдааны зардлаас давбал ийнхүү илүү гарсан хэсгийг татвар төлөгчид буцаан олгож тэмдэглэл үйлдэх.

66.3. Дуудлага худалдаагаар борлуулсан эд хөрөнгийн үнэ нь татварын өрийг барагдуулахад хүрэлцэхээргүй бол татвар төлөгч нь уг татварын өрийн үлдсэн хэсгийг төлөх үүргээс чөлөөлөгдөхгүй.

66.4. Эд хөрөнгийг дуудлага худалдаанд оруулах анхны үнийг тогтооход мэргэжлийн байгууллага болон мэргэжилтний туслалцаа авч болно.

67 дугаар зүйл. Эд хөрөнгө битүүмжлэх

67.1. Татварын албаны даргын шийдвэрээр татварын улсын байцаагч нь татварын өртэй татвар төлөгчийн эд зүйл, мөнгөн хөрөнгө, баримт, байр, агуулах /цаашид "эд хөрөнгө" гээ/-ыг дараахь үндэслэл, хугацаагаар битүүмжилж болно:

67.1.1. татварын хяналт шалгалт, тооллого, үзлэг, ажлын зураг авалт явуулахтай холбогдуулан эдгээр ажиллагааг хийж, дүгнэлт, шийдвэр гаргах хүртэл;

67.1.2. эд хөрөнгийг нуух буюу бусдад шилжүүлж болзошгүй тухай мэдээлэл байгаа бол түүнийг магадлан шалгаж дуусах хүртэл;

67.1.3. энэ хуульд заасны дагуу шүүхэд нэхэмжлэл гаргах үед баримт, бүртгэл, хуурамч буюу хүчингүй гэрээ, хэлцэл, эд хөрөнгийг хамгаалах шардлагатай бол нэхэмжлэлийг шүүхэд хүргүүлэх хүртэл.

67.2. Энэ хуулийн 67.1.1, 67.1.2-т заасан хугацаа дуусвал татварын алба эд хөрөнгийн битүүмжлэлийг цуцлан, акт үйлдэнэ.

67.3. Энэ хуулийн 67.1-д заасны дагуу татварын албаны даргын гаргасан шийдвэрийг

⁶ Компанийн тухай хууль - Төрийн мэдээлэл эмхтгэлийн 1999 оны 34 дүгээрт нийлэгдсэн

татвар төлөгч эс зөвшөөрвөл шүүхэд нэхэмжлэл гаргах эрхтэй.

68 дугаар зүйл. Эд хөрөнгө битүүмжлэх журам

68.1.Эд хөрөнгө битүүмжлэх ажиллагааг тооллого, үзлэг, шалгалт хийхээр томилогдсон, эсхүл шүүхэд нэхэмжлэл гаргахаар итгэмжлэгдсэн татварын улсын байцаагч дараахь журмаар гүйцэтгэнэ:

68.1.1.Эд хөрөнгө битүүмжлэх ажиллагаа явуулахад татвар төлөгч буюу түүний хууль ёсны төлөөлөгч, нягтлан бодогч, эсхүл тухайн нутгийн захиргааны байгууллагын төлөөлөгч болон хөндлөнгийн гэрчийг байлцуулах;

68.1.2.Эд хөрөнгө битүүмжилсэн тухай акт, тэмдэглэл үйлдэж, тэмдэглэлд эд хөрөнгийн хэлбэр, хэмжээ, чанар, тоо, өнгө, шинж тэмдгийг тусгаж, актад эд хөрөнгийг битүүмжилсэн үндэслэл, хугацааг заах;

68.1.3.Битүүмжилсэн эд хөрөнгийг лацдах буюу ломбодож эзэмшигчид нь хариуцуулан өгөх.

68.2.Энэ хуулийн 68.1.1-д заасан этгээд нь эд хөрөнгө битүүмжлэх ажиллагааны бүх үйл явцыг нотлох үүрэг хүлээж, уг ажиллагааны тэмдэглэлд гарын үсэг зурах бөгөөд ийнхүү зурахаас татгалзвал шалтгаанаа дурдсан тайлбарыг тэмдэглэлд хавсаргана.

68.3.Энэ хуулийн 68.1.3-т зааснаар битүүмжилсэн эд хөрөнгийг хариуцсан эзэмшигч нь уг эд хөрөнгийг үрэгдэх, худалдах, бусдад шилжүүлэхээс сэргийлэх, бүрэн бүтэн байлгах, татварын албаны зөвшөөрөлгүйгээр лац, ломбо, түгжээг хөдөлгөхгүй байх үүрэг хүлээх бөгөөд уг үүргээ биелүүлээгүй тохиолдолд зохих хууль тогтоомжийн дагуу хүлээлгэх хариуцлагын талаар татварын улсын байцаагч түүнд тайлбарлаж, энэ тухай тэмдэглэлд тусган гарын үсэг зуруулна.

69 дүгээр зүйл. Эд хөрөнгө барьцаалах үндэслэл, журам

69.1.Энэ хуулийн 64.3-т заасны дагуу татварын өрийг татвар төлөгчийн эд хөрөнгийг барьцаалан гаргуулах бол дараахь журмыг баримтална:

69.1.1.тухайн татвар төлөгчийн өөрийн өмчийг татварын өрөнд барьцаалах;

69.1.2.Эд хөрөнгийг барьцаанд авахдаа татвар төлөгчтэй гэрээ байгуулж, уг эд хөрөнгийн чанар, үнэ, хэлбэр, өнгө, хэмжээ, байршил, хэний эзэмшилд, хаана байгааг тодорхой заах, хэрэв үл хөдлөх эд хөрөнгө барьцаалсан бол

үл хөдлөх эд хөрөнгийг бүртгэх байгууллагад бүртгүүлэх;

69.1.3.Барьцааны гэрээний хугацааг гэрээнд оролцогч талууд харилцан тохиролцож тогтоох.

69.2.Татвар төлөгч нь гэрээнд заасан хугацааны дотор татварын өрийг барагдуулсан бол барьцаанд тавьсан эд хөрөнгөө буцааж авах эрхтэй.

69.3.Татвар төлөгч нь барьцаалсан эд хөрөнгийг ашиглах, захиран зарцуулах, гэмтээх, үрэгдүүлэх эрхгүй бөгөөд энэхүү үүргийг зөрчин хохирол учруулбал хариуцлагыг өөрөө хүлээнэ.

69.4.Татвар төлөгчийн дараахь эд хөрөнгийг битүүмжлэх, барьцаалахыг хориглоно.

69.4.1.татвар төлөгч, түүний гэр бүлийн гишүүдийн өдөр тутамд хэрэглэх/улирлын/хувцас, хэрэглэл;

69.4.2.удаан хадгалах боломжгүй, түргэн муудах хүнсний бүтээгдэхүүн;

69.4.3.хуучирч элэгдэн хэрэгцээ хангахгүй болсон эд зүйл;

69.4.4.татвар төлөгчийн байнга амьдран суугаа гэр, орон сууц, хүйтний улиралд хэрэглэж буй түлээ, нүүрс.

69.5.Барьцааны эд хөрөнгийг худалдахдаа энэ хуулийн 66 дугаар зүйлд заасан журмыг баримтална.

70 дугаар зүйл. Шүүхэд нэхэмжлэл гаргах

70.1.Хугацаанд нь төлөөгүй татварын өрийг энэ хуулийн 63, 64 дүгээр зүйлд заасан журмын дагуу барагдуулах боломжгүй бол татварын алба шүүхэд нэхэмжлэл гаргана.

70.2.Эд хөрөнгө, цалин хөлс, бусад орлогоос татварын өр гаргуулахаар энэ хуулийн 64 дүгээр зүйлд заасан журмын дагуу тохиролцсон боловч татвар төлөгч уг үүргээ биелүүлэхээс татгалзсан, эсхүл хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр саатуулсан бол энэ хуулийн 67 дугаар зүйлд заасан журмын дагуу холбогдох эд хөрөнгийг битүүмжилж, шүүхэд нэхэмжлэл гаргана.

ЕСДҮГЭЭР БҮЛЭГ

Бусад байгууллагын үүрэг

71 дүгээр зүйл. Банк, санхүүгийн болон холбогдох бусад байгууллагын хүлээх үүрэг

71.1.Татварын хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх талаар дор дурдсан байгууллага дараахь үүрэг хүлээнэ:

71.2.арилжааны банк болон банк бус санхүүгийн байгууллага:

71.2.1.харилцагч татвар төлөгчийн татварын төлбөрийг татварын албанаас нэрлэж заасан банкинд 12 цагийн дотор, уг төлбөрийг хүлээн авсан банк нь энэ хуулийн 53 дугаар зүйлд заасан журмын дагуу тухайн өдөрт нь, хэрэв ажлын цаг дууссан бол дараагийн ажлын өдөрт багтаан татварын албаны харилцах дансаар дамжуулан төрийн сангийн дансанд шилжүүлэх;

71.2.2.татвар төлөгч нь Банк, эрх бүхий хуулийн этгээдийн мөнгөн хадгаламж, төлбөр тооцоо, зээлийн үйл ажиллагааны тухай хуулийн 12 дугаар зүйлд¹ заасан журмын дагуу банкинд шинээр данс нээсэн, эсхүл хуучин дансанд өөрчлөлт, хөдөлгөөн хийсэн бол харилцагч банк нь энэ тухай мэдээллийг 10 хоногийн дотор татварын албанд өгөх;

71.2.3.харилцагчийн өр төлбөрийг дараахь дарааллаар гүйцэтгэх:

71.2.3.а.эхний ээлжинд төлүүлэхээр хуульд заасан өр төлбөр;

71.2.3.б.дансан дахь мөнгөн хөрөнгөнөөсөө татвар төлөх тухай татвар төлөгчийн хүсэлт, үл маргах журмаар татвар гаргуулах тухай татварын албаны шийдвэрт заасан өр төлбөр;

71.2.3.в.банк, санхүүгийн байгууллага, бусад зээлдэгч, нэхэмжлэгчид төлөх өр төлбөр.

71.3.Банк нь энэ хуулийн 71.2.1-д заасан үүргээ биелүүлдэггүй бол татварын алба гүйцэтгэггүй татварын төлбөрийн дүнгийн 0.3 хувиар тооцон хоног тутам хүү ногдуулна.

71.4.Энэ хуулийн 71.2.3 дахь заалтад Банк, эрх бүхий хуулийн этгээдийн мөнгөн хадгаламж, төлбөр, тооцоо, зээлийн үйл ажиллагааны тухай хуулийн¹ 17 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэг хамаарахгүй.

71.5.хөрөнгийн бирж:

71.5.1.хувьцаат компаниудын хувьцаа эзэмшигчдийн тархалтын тухай мэдээллийг татварын албанд улирал тутам цахим хэлбэрээр гаргаж өгөх.

71.6.цагдаагийн байгууллага:

71.6.1.татварын алба, татварын улсын байцаагчаас татвар төлөгчийн байр, агуулахад нэвтрэн орох болон шалгалт, тооллого,

үзлэг хийх, хөрөнгө барьцаалах, битүүмжлэх үйл ажиллагааг хуульд заасны дагуу явуулахад хүч хэрэглэх буюу зохион байгуулалттайгаар эсэргүүцэл үзүүлсэн тохиолдолд шаардлагатай туслалцаа үзүүлж, бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэх нөхцөл, бололцоо бүрдүүлэх;

71.6.2.Монгол Улсын иргэн, гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүнийг татвар төлөгчөөр бүртгэх, хаягийг нь тодруулахтай холбогдсон өөрт нь байгаа хувь хүний нууцад үл хамаарах мэдээ, судалгааг татварын албаны хүсэлтээр гаргаж өгөх;

71.6.3.татвар төлөхөөс зайлсхийж орон зайлсан татвар төлөгчийг эрэн сурвалжлах ажилд туслалцаа үзүүлж, хамтран ажиллах;

71.6.4.хэрэг бүртгэх, мөрдөн байцаах байгууллагын удирдлага нь татварын албанаас шалгуулахаар шилжүүлсэн татварын хэрэг, зөрчлийг хуульд заасан хугацаанд шалган шийдвэрлэх ажлыг зохион байгуулж, дүнг татварын албанд бичгээр мэдэгдэх, түүнчлэн өөрийн илрүүлсэн татварын хууль тогтоомжийн зөрчлийн мэдээллийг татварын албанд шилжүүлж өгөх.

71.7.гаалийн байгууллага:

71.7.1.татвар төлөгчийн регистрийн дугаарыг гаалийн мэдүүлэгт тусгуулж, экспорт, импортынх нь үйл ажиллагаатай холбогдсон мэдээллийг татварын албатай тохиролцсон хугацаанд гаргаж өгөх.

71.8.Иргэний бүртгэл, мэдээллийн болон гадаадын иргэн, харьяатын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага нь Монгол Улсын иргэн, гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүнийг татвар төлөгчөөр бүртгэх, хаягийг нь тодруулахтай холбогдсон өөрт байгаа хувь хүний нууцад үл хамаарах мэдээ, судалгааг татварын албаны хүсэлтээр гаргаж өгнө.

71.9.төрийн захиргааны төв, орон нутгийн бусад байгууллага, тэдгээрийн удирдлага, албан тушаалтан:

71.9.1.татварын нийгэм, эдийн засгийн ач холбогдлыг тайлбарлан таниулж, татварын хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх нөхцөл бололцоог бүрдүүлэхэд дэмжлэг туслалцаа үзүүлэх;

71.9.2.татварын орлогоос санхүүжигдэж байгаа төсвийн зарлага, зарцуулалтын үр өгөөжийг салбар, байгууллагынхаа жишээн дээр тулгуурлан тайлбарлан сурталчлах, боломжтой хэлбэрээр тайлагнах;

¹ Банк, эрх бүхий хуулийн этгээдийн мөнгөн хадгаламж, төлбөр, тооцоо, зээлийн ажиллагааны тухай хууль-Төрийн мэдээлэл эмхтгэлийн 1996 оны 1 дүгээрт нийтлэгдсэн

71.9.3. татварын хяналт шалгалтын үйл ажиллагаанд туслалцаа үзүүлж, шаардлагатай мэдээллээр хангаж, татварын албатай хамтран ажиллах;

71.9.4. хяналт шалгалт эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага, албан тушаалтан нь албан үүргээ биелүүлэх явцад татварын хууль тогтоомжийг зөрчсөн тухай мэдээлэл олж мэдсэн, илрүүлсэн бол энэ тухай мэдээллийг татварын албанд албан ёсоор өгөх.

72 дугаар зүйл. Татвар төлөгчийн гомдлыг хянан шийдвэрлэх

72.1. Татварын алба болон татварын улсын байцаагчийн гаргасан шийдвэрийн талаар татвар төлөгч нь захиргааны журмаар дараахь харьяаллаар гомдол гаргах эрхтэй:

72.1.1. татварын улсын байцаагчийн шийдвэртэй холбоотой гомдлыг тухайн байцаагчийг шууд харьяалах татварын албаны даргад энэ хуулийн 17.1.6-д заасан хугацаанд;

72.1.2. татварын албаны шийдвэрийн талаархи гомдлыг түүний дээд шатны татварын албаны даргад;

72.1.3. татварын улсын байцаагчийн шийдвэртэй холбоотой гомдлыг тухайн байцаагчийн шууд харьяалах татварын албаны дэргэдэх Маргаан таслах зөвлөлд;

72.1.4. Маргаан таслах зөвлөлийн шийдвэртэй холбоотой маргааныг дээд шатны татварын албаны дэргэдэх Маргаан таслах зөвлөлд.

72.2. Энэ хуулийн 72.1.2, 72.1.4-т заасны дагуу гаргасан шийдвэрийг эс зөвшөөрвөл татвар төлөгч нь гомдлоо шүүхэд гаргах эрхтэй.

72.3. Татварын алба болон Маргаан таслах зөвлөл нь энэ хуулийн 72.1-д заасны дагуу гаргасан гомдлыг хянан шийдвэрлэхдээ энэ хууль болон Захиргааны хариуцлагын тухай хууль⁸, Захиргааны хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хууль⁹, Иргэдээс төрийн байгууллага, албан тушаалтанд гаргасан өргөдөл, гомдлыг шийдвэрлэх тухай хууль¹⁰, Маргааны таслах зөвлөлийн ажиллах журмыг дагаж мөрдөнө.

73 дугаар зүйл. Татварын улсын байцаагчид хүлээлгэх хариуцлага

73.1. Татварын улсын байцаагч нь энэ хуулийн 29, 30 дугаар зүйлд заасан албан

тушаалын эрхээ хэтрүүлсэн, эсхүл үүргээ зохих ёсоор хэрэгжүүлээгүй бол энэ хууль болон холбогдох хууль тогтоомжид заасны дагуу сахилгын, захиргааны, эд хөрөнгийн болон эрүүгийн хариуцлага хүлээнэ.

73.2. Татварын улсын байцаагч нь албан тушаалын эрхээ хэтрүүлсэн, үүргээ зохих ёсоор хэрэгжүүлээгүй, энэ хуулиар хориглосон заалтыг зөрчсөн нь эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол дараахь сахилгын шийтгэл ногдуулна:

73.2.1. сануулах;

73.2.2. албан тушаалын сарын цалинг 6 сар хүртэл хугацаагаар 20 хүртэл хувиар бууруулах;

73.2.3. албан тушаал, эсхүл цол бууруулах;

73.2.4. татварын улсын байцаагчийн эрхийг 12 сар хүртэл хугацаагаар, эсхүл бүрмөсөн хасах;

73.2.5. Үндэсний татварын албанаас халах.

73.3. Энэ хуулийн 73.2. дахь хэсэгт заасан шийтгэлийг дэс дараалан хэрэглэх шаардлагагүй бөгөөд зөрчлийн шинж байдлыг харгалзан энэхүү зүйлийн 73.2.3, 73.2.5-д заасан шийтгэлийг 73.2.4-т заасан шийтгэлтэй, 73.2.3-т заасан шийтгэлийг тус тус давхардуулан хэрэглэж болно.

74 дүгээр зүйл. Татварын хууль тогтоомж зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлага

74.1. Дараахь үйлдэл, эс үйлдэхүйгээр татвар ногдох орлого, орлогоос бусад зүйлийг нуусан татвар төлөгчид эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол татварын алба, татварын улсын байцаагч татварыг нөхөн төлүүлж, нөхөн төлүүлэх татварын 30 хувьтай тэнцэх хэмжээний торгууль ногдуулна:

74.1.1. биетээр нуун дарагдуулах;

74.1.2. үндэслэлгүйгээр бусад хуулийн этгээд, хувь хүнд шилжүүлэх;

74.1.3. нягтлан бодох бүртгэл, тайлан тэнцэл, татварын тайланд тусгахгүй орхигдуулах;

74.1.4. тоо хэмжээ, үнийг нь нягтлан бодох бүртгэл, тайлан тэнцэл, татварын тайланд

⁸ Захиргааны хариуцлагын тухай хууль "Төрийн мэдээлэл" эмхтгэлийн 1992 оны 4, 5 дугаарт нийтлэгдсэн.

⁹ Захиргааны хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хууль "Төрийн мэдээлэл" эмхтгэлийн 2003 оны 3 дугаарт нийтлэгдсэн.

¹⁰ Иргэдээс төрийн байгууллага, албан тушаалтанд гаргасан өргөдөл, гомдлыг шийдвэрлэх тухай хууль "Төрийн мэдээлэл" эмхтгэлийн 1995 оны 7 дугаарт нийтлэгдсэн.

багасгаж тусгах, эсхүл ийнхүү багасгахын тулд зардал болон бусад хасагдах зүйлийг өсгөх;

74.1.5. нягтлан бодох болон анхан шатны бүртгэл, татварын тайлан, холбогдох баримт бичгийг устгах, нуух, үгүй болгох;

74.1.6. баримт бичгийг хуурамчаар үйлдэх, засварлах;

74.1.7. нягтлан бодох бүртгэл хөтөлгөхгүй байх, эсхүл холбогдох баримт бичгийг бүрдүүлээгүй татварын тайлан гаргах боломжгүй болгох;

74.1.8. хууран мэхлэх, хүчин төгөлдөр бус гэрээ, хэлцэл хийх;

74.1.9. хуурамч өглөг үүсгэх;

74.1.10. хуулийн этгээдийн нэр, хаяг, тамга, тэмдэг, данс, улсын бүртгэлийн гэрчилгээ, зөвшөөрөл болон эд хөрөнгө, баримт бичгийг бусдад шилжүүлэх, ашиглуулах.

74.2. Татварыг хугацаанд нь төлөөгүй бол төлөгдөөгүй татварын дүнд хугацаа хэтэрсэн хоног тутамд 0.1 хувьтай тэнцэх хэмжээний торгууль ногдуулна.

74.3. Энэ хуулийн 74.1, 74.2-т заасны дагуу нөхөн төлүүлэх болон хугацаанд нь төлөөгүй татварт алданги тооцох бөгөөд уг алдангийн хэмжээ нь нөхөн төлүүлэх татварын үнийн дүнгийн 50 хувиас хэтрэхээргүй байна.

74.4. Энэ хуулийн 74, 75 дугаар зүйлд заасан торгууль нь Монгол Улсын Иргэний хуулийн 232 дугаар зүйлд заасан анзад хамаарахгүй.

75 дугаар зүйл. Татварын хууль тогтоомж зөрчигчид хүлээлгэх захиргааны хариуцлага

75.1. Татварын хууль тогтоомж зөрчсөн татвар төлөгчид татварын алба, татварын улсын байцаагч дараахь захиргааны хариуцлага ногдуулна:

75.1.1. энэ хуулийн 13.1-13.3 дахь хэсэгт заасан журмыг зөрчсөн бол хувь хүнийг хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний, эсхүл түүнийг хоёроос гурав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, албан тушаалтныг хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг гурваас дөрөв дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох;

75.1.2. энэ хуулийн 13.5-13.7 дахь хэсэгт заасан журмыг зөрчсөн бол хувь хүнийг хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний, эсхүл түүнийг хоёр дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, албан тушаалтныг хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг хоёроос гурав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох;

75.1.3. татварын хууль тогтоомжид заасан татварын тайланг хуулиар тогтоосон хугацаанд татварын албанд гаргаж өгөөгүй татвар төлөгч хувь хүнийг хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний, эсхүл түүнийг хоёроос гурав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, албан тушаалтныг хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг гурваас дөрөв дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох;

75.1.4. дараахь үйлдэл, эс үйлдэхүйгээр татвар, алданги, торгууль төлөхөөс зайлсхийсэн хувь хүнийг хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний, эсхүл түүнийг хоёроос гурав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, албан тушаалтныг хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг гурваас дөрөв дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно;

75.1.4.а. байнга болон түр оршин суугаа, эсхүл аж ахуйн үйл ажиллагаа явуулж байгаа хаягаа буруу тодорхойлох;

75.1.4.б. татварын албанаас дуудахад хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр удаа дараа хүрэлцэн ирэхгүй байх;

75.1.4.в. шүүх тухайн татвар төлөгчийг сураггүй алга болсонд тооцоогүй байхад хаана оршин суугаагаа үл мэдэгдэх.

75.1.5. татварын байцаагчийн битүүмжилсэн, барьцаалсан эд хөрөнгийг үрэгдүүлсэн, дур мэдэн бусдад шилжүүлсэн, гэмтээсэн, зөвшөөрөлгүйгээр худалдсан хувь хүнийг хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний, эсхүл түүнийг хоёроос гурав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний, албан тушаалтныг хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг хоёроос дөрөв дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний, хуулийн этгээдийг хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг арваас арван тав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцүү хэмжээний төгрөгөөр тус

тус торгож, ийнхүү үрэгдүүлсэн, шилжүүлсэн, гэмтээсэн, худалдсан хөрөнгөтэй тэнцэх хэмжээний эд хөрөнгийг улсын орлого болгох;

75.1.6. дараахь үйлдэл, эс үйлдэхүйгээр татварын улсын байцаагч албаны үүргээ гүйцэтгэхэд саад учруулсан хувь хүнийг хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний, эсхүл түүнийг хоёроос гурав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний, албан тушаалтныг хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг гурваас дөрөв дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

75.1.6.а.шаардлагатай нягтлан бодох бүртгэл, тайлан тэнцэл, татварын мэдээ, холбогдох баримт бичгийг гаргаж өгөхгүй байх;

75.1.6.б.байр, агуулахад нь нэвтрэн орох боломж олгохгүй байх;

75.1.6.в.тооллого хийлгэхгүй байх;

75.1.6.г.ажлын зураг авалт, үзлэг, хөрөнгө барьцаалах болон битүүмжлэх үйл ажиллагааг хийлгэхгүй байх;

75.1.6.д.татварын хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх талаар өгсөн мэдэгдэл, акт, мэдэгдэх хуудас, төлбөрийн хуудас, шаардлагыг биелүүлэхгүй байх.

75.1.7.энэ хуулийн 24.5, 65.1.4, 71.2, 71.5, 71.6.2, 71.6.4, 71.7-д заасан журмыг зөрчсөн албан тушаалтныг хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг хоёроос гурав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох;

75.1.8.энэ хуулийн 44 дүгээр зүйлд заасан үүргийг зөрчсөн хувь хүнийг хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний, эсхүл түүнийг хоёр дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцүү, албан тушаалтныг хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг гурваас дөрөв дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох.

76 дугаар зүйл. Хууль хүчин төгөлдөр болох

76.1.Энэ хуулийг 2008 оны 7 дугаар сарын 1-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА ДЛҮНДЭЭЖАНЦАН**

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2008 оны 05 дугаар сарын 20-ны өдөр

Улаанбаатар хот

ТАТВАРЫН ЕРӨНХИЙ ХУУЛИЙГ ХҮЧИНГҮЙ БОЛСОНД ТООЦОХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл.1992 оны 11 дүгээр сарын 23-ны өдөр батлагдсан Монгол Улсын Татварын ерөнхий хуулийг хүчингүй болсонд тооцсугай.

ерөнхий хууль /шинэчилсэн найруулга/ хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

2 дугаар зүйл.Энэ хуулийг 2008 оны 5 дугаар сарын 20-ны өдөр баталсан Татварын

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА ДЛҮНДЭЭЖАНЦАН**

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2008 оны 05 дугаар сарын 20-ны өдөр

Улаанбаатар хот

ТАТВАР НОГДУУЛАЛТ, ТӨЛӨЛТӨД ХЯНАЛТ ТАВИХ, ТАТВАР ХУРААХ ТУХАЙ ХУУЛИЙГ ХҮЧИНГҮЙ БОЛСОНД ТООЦОХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл.2002 оны 05 дугаар сарын 02-ны өдөр батлагдсан Татвар ногдуулалт, төлөлтөд хяналт тавих, татвар хураах тухай хуулийг хүчингүй болсонд тооцсугай.

ерөнхий хууль /шинэчилсэн найруулга/ хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

2 дугаар зүйл.Энэ хуулийг 2008 оны 5 дугаар сарын 20-ны өдөр баталсан Татварын

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА ДЛҮНДЭЭЖАНЦАН**

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2008 оны 05 дугаар сарын 20-ны өдөр

Улаанбаатар хот

ЗАХИРГААНЫ ХАРИУЦЛАГЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Захиргааны хариуцлагын тухай хуулийн 44 дүгээр зүйлийг хүчингүй болсонд тооцсугай.

ерөнхий хууль /шинэчилсэн найруулга/ хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг 2008 оны 5 дугаар сарын 20-ны өдөр баталсан Татварын

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА Д.ЛҮНДЭЭЖАНЦАН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2008 оны 05 дугаар сарын 20-ны өдөр

Дугаар 39

Улаанбаатар хот

Татварын ерөнхий хуулийг хэрэгжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай

Татварын ерөнхий хуулийн шинэчилсэн найруулгыг баталсантай холбогдуулан Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1.Татварын ерөнхий хуулийг хэрэгжүүлэх ажлын хүрээнд дараахь арга хэмжээг өвч хэрэгжүүлэхийг Монгол Улсын Засгийн газар /С.Баяр-т даалгасугай:

1/ Татварын ерөнхий хуулийн шинэчилсэн найруулгатай нийцүүлэн татварын харилцааг зохицуулж буй холбогдох хууль тогтоомжид нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төслийг боловсруулж Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх;

2/ Засгийн газар, яам, агентлагуудаас гаргасан холбогдох шийдвэрийг 2008 оны 8 дугаар сарын 1-ний дотор Татварын ерөнхий хуультай уялдуулан өөрчлөх;

3/ Үндэсний татварын албаны бүтэц, зохион байгуулалтыг боловсронгуй болгон бэхжүүлэх;

4/ Цахим татварын албыг бий болгон хөгжүүлэх, татварын албаны мэдээллийн тогтолцоог шинэчлэх, татвар төлөгчдөд үзүүлэх үйлчилгээг өргөжүүлэхэд чиглэсэн арга хэмжээ авах.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА Д.ЛҮНДЭЭЖАНЦАН

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

2008 оны 03 дугаар сарын 05-ны өдөр

Дугаар 83

Улаанбаатар хот

Жагсаалт батлах тухай

Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуулийн 19.7-д заасныг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. "Монгол Улсын тэргүүлэх ач холбогдол бүхий салбарын жагсаалт"-ыг хавсралтын ёсоор шинэчлэн баталсугай.

2. Тэргүүлэх ач холбогдол бүхий салбарт хөрөнгө оруулалт хийсэн аж ахуйн нэгжид орлогын албан татварын хөнгөлөлт үзүүлэх журмыг шинэчлэн боловсруулж мөрдүүлэхийг Үндэсний татварын ерөнхий газар (Л.ЗОРИГ)-т үүрэг болгосугай.

3. "Салбарын үйл ажиллагааны ангилал", "Барааг тодорхойлох, кодлох, уялдуулсан систем"-

ийг уялдуулж тэргүүлэх ач холбогдол бүхий салбарын үйл ажиллагааны чиглэлээр хөрөнгө оруулалт хийх тоног төхөөрөмжийн жагсаалтыг баталж, мөрдүүлэхийг Сангийн сайд Ч.Улаан, Үйлдвэр, худалдааны сайд Х.Наранхүү нарт даалгасугай.

4. Энэ тогтоол гарсантай холбогдуулан "Жагсаалт батлах тухай" Засгийн газрын 2006 оны 12 дугаар сарын 22-ны өдрийн 311 дүгээр тогтоолыг хүчингүй болсонд тооцсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙ САЙД С.БАЯР
САНГИЙН САЙД Ч.УЛААН

Засгийн газрын 2008 оны 83 дугаар
тогтоолын хавсралт

МОНГОЛ УЛСЫН ТЭРГҮҮЛЭХ АЧ ХОЛБОГДОЛ БҮХИЙ САЛБАРЫН ЖАГСААЛТ

Салбар, дэд салбар	Бүлэг, дэд бүлэг	Хөрөнгө оруулалт, өргөтгөл, шинэчлэл хийх салбарын жагсаалт
Хөдөө аж ахуй		
A 01	0161	Газар тариалангийн үйлдвэрлэлийг дэмжсэн туслах үйл ажиллагаа /Усалгаатай газар тариалангийн услах системийн тоног төхөөрөмж/
Аж үйлдвэр		
C.19	1920	Боловсруулсан нефтийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл /Нүүрсийг шууд болон шууд бус аргаар нэрж шингэн түлш гарган авах үйлдвэрлэл/
C.19	1920	Боловсруулсан нефтийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл /нефтийг боловсруулан хий, шатахуун, бусад дайвар бүтээгдэхүүн гарган авах/
C.24	2410	Төмөр болон ган үйлдвэрлэл /Ангижуулсан төмрийн хүдэр, төмрөөр бэлдэц, арматур цутган хийсэн зам төмөр, хоолой, утас үйлдвэрлэл/
C.19	1910	Коксон зууханд боловсруулсан бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл /Нүүрснээс хий, хагас кокс, кокс, давирхай бусад дайвар бүтээгдэхүүн гарган авах, коксон (брикет) түлшний үйлдвэрлэл/
C.20	2029	Химийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл /Арьс боловсруулахад хэрэглэдэг тос үйлдвэрлэх тоног төхөөрөмж/
C.24	2431	Төмөр болон гангийн цутгамал үйлдвэрлэл /Ширэм, ган цутгамал бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл/
Цахилгаан, хий үйлдвэрлэл, нийтийн аж ахуй, барилга		
D.35	3510	Цахилгаан эрчим хүч үйлдвэрлэх, дамжуулах түгээх үйл ажиллагаа /Усан цахилгаан станц, дулааны болон өндөр хүчин чадлын дизель цахилгаан станцын угсарч суурилуулах тоног төхөөрөмж/
D.35	3520	Хийн аж ахуй, хийн түлшийг хуваарилах үйлдвэрлэл /Хийн түлшийг дамжуулах, түгээх, хуваарилах, тээвэрлэх, борлуулах үйл ажиллагаа/
D.35	3510	Цахилгаан эрчим хүч үйлдвэрлэх, дамжуулах түгээх үйл ажиллагаа /Хөдөөгийн сумдыг эрчим хүчний тогтвортой эх үүсвэрт холбох, нар, салхины орчин үеийн технологи бүхий суурин станцаар хангах/
D.35	3530	Уур, агааржуулагчийн хангамжийн үйл ажиллагаа /Уур үйлдвэрлэл, төвлөрсөн дулаан түгээх гол шугамын барилга барих, өргөтгөхөд шаардлагатай тоног төхөөрөмж/
E.36	3600	Ус хуримтлал, ариутгал, усан хангамжийн үйл ажиллагаа /Хүн ам, үйлдвэрлэлийн хэрэгцээний цэвэр усны эх үүсвэрийн болон түгээх гол шугам сүлжээг барих, өргөтгөх/
E.37	3700	Бохир ус хуримтлуулах, цэвэрлэх, ариутгах үйл ажиллагаа /Хот, суурин газрын бохир усыг дэвшилтэт технологи ашиглан байгаль экологид халгүй аргаар цэвэрлэх байгууламж болон түүний гол шугам сүлжээг барьж байгуулах, өргөтгөх/
E.38	382	Хог хаягдлыг ариутгах, цуглуулах, боловсруулах үйл ажиллагаа /Хог хаягдлыг зайлуулах, боловсруулах, устгах орчин үеийн техник, технологи бүхий үйлдвэр барьж байгуулах/
Аялал, жуулчлал		
F.41	4100	Барилга угсралт /Олон улсын стандарт хангасан, аялал жуулчлалын иж бүрэн үйлчилгээг үзүүлэх байгууламжийг барьж байгуулах/

F.41	4100	Барилга угсралт /Олон улсын стандарт хангасан, томоохон хурал, зөвлөлгөөн зохион байгуулах, 400-аас дээш хүний суудал бүхий конференц танхимтай 4 болон түүнээс дээш од бүхий зочид буудал барьж байгуулах/
Эрүүл мэнд, биеийн тамир		
Q.86	8610	Эмнэлгийн үйл ажиллагаа /Хүн эмнэлгийн орчин үеийн оношилгооны суурин тоног төхөөрөмж/
Боловсрол, шинжлэх ухаан		
P.85	852	Техник мэргэжлийн дунд боловсрол олгох үйл ажиллагаа /Мэргэжлийн боловсролын сургалтын байгууллагад инженер-технологийн хичээлийн орчин үеийн лабораторийн тоног төхөөрөмж, сургалтын дэвшилтэт техник хэрэгсэл, тоног төхөөрөмж/
M.74		Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан, техникийн ажлын бусад үйл ажиллагаа /Эрдэм шинжилгээний ажлын орчин үеийн багаж хэрэгсэл, лабораторийн тоног төхөөрөмж, өндөр дэвшилтэт технологи нутагшуулах/
Мэдээлэл, харилцаа холбоо		
C.26	2620	Компьютер, түүний гадаад тоног төхөөрөмжийн эд ангийн үйлдвэрлэлийн тоног төхөөрөмж
J.61	6110	Утсан холбоо /Шинэ үеийн интернет протоколд суурилсан ухаалаг сүлжээний тоног төхөөрөмж/
J.61	6120	Утасгүй холбоо /Хот, сум, суурин, хил, төв зам дагуух утасгүй холбооны тоног төхөөрөмж, бааз станц, түүний зай тэжээл, цамхаг, байр, бааз станцыг төвтэй холбосон дамжуулах байгууламжийн тоног төхөөрөмж, шилэн кабель, түүний өргөтгөл/
J.61	6130	Сансрын холбоо /Бүх нийтийн үүрэг гүйцэтгэж байгаа, улс даяар телевиз, радиогийн өргөн нэвтрүүлэг хүргэх үүрэг бүхий сансрын холбооны тоног төхөөрөмж/
J.61	6190	Цахилгаан холбооны бусад үйл ажиллагаа /Олон улсын гарц, хот хооронд, аймаг, сумын түвшиний интернетийн урсгалын тоног төхөөрөмж/
J.62	6201	Компьютер, программчиллын үйл ажиллагаа /Бүх төрлийн программ хамгамжийн бүтээгдэхүүн/
Хөнгөн үйлдвэр		
C.13	1311	Нэхмэл утсыг бэлтгэх, сэмлэх, самнах, туузлах, сунгах, зэрэх үйл ажиллагаа /зэрэх, эрчлэх, томруулан ороох, шилжүүлэн ороох, будах/
C.13	1312	Нэхмэл даавууг нэхэх үйл ажиллагаа /ноолуур, ноосон, даавуун нэхмэл үйлдвэрлэх технологийн шугамууд/
C.13	1313	Нэхмэл эдлэлийг дуусгах шатны үйл ажиллагаа /нэхмэл, сүлжмэл эдлэлийн эцсийн шатны технологийн шугамууд/
C.13	1322	Хивс, хивсэнцэр үйлдвэрлэл /шалны нэхмэл бүтээлэг үйлдвэрлэл: хивс, хивсэнцэр үйлдвэрлэлийн технологийн шугамууд/
C.14	1430	Нэхмэл болон сүлжмэл хувцас үйлдвэрлэл /нэхмэл болон сүлжмэл эдлэлээр хийсэн гадуур хувцас, бусад эдлэл үйлдвэрлэх технологийн шугамууд/
C.15	1511	Арьс, шир, үслэг арьсны гүйцэд боловсруулах үйлдвэрлэл /арьс, шир үслэгийн эцсийн боловсруулалтын технологийн шугамууд/
C.15	1520	Гутал үйлдвэрлэл /гутал үйлдвэрлэх технологийн шугамууд/

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

2008 оны 03 дугаар сарын 05-ны өдөр

Дугаар 84

Улаанбаатар хот

Хөтөлбөр батлах тухай

Усны тухай хуулийн 10.1.5-д заасныг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. "Хүн амыг эрүүл ахуйн шаардлагад нийцсэн ундны усаар хангах хөтөлбөр"-ийг хавсралтын ёсоор баталсугай.

2. Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээг эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх үндсэн чиглэл, улс, орон нутгийн жил бүрийн төсөвт тусган, бүс нутаг, салбар хоорондын уялдааг ханган ажиллаж, үр дүнд хяналт-шинжилгээ хийж, биелэлтийг нь

хангах арга хэмжээ авч байхыг Сангийн сайд Ч.Улаан, Байгаль орчны сайд Г.Шийлэгдамба, Эрүүл мэндийн сайд Б.Батсэрээдэнэ, Барилга, хот байгуулалтын сайд Ц.Цолмон, Хүнс, хөдөө аж ахуйн сайд Ц.Ганхуяг болон аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нарт даалгасугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙ САЙД****С.БАЯР****БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ
САЙД****Г.ШИЙЛЭГДАМБА****Засгийн газрын 2008 оны 84 дүгээр
тогтоолын хавсралт**

ХҮН АМЫГ ЭРҮҮЛ АХУЙН ШААРДЛАГАД НИЙЦСЭН УНДНЫ УСААР ХАНГАХ ХӨТӨЛБӨР

Нэг.Нийтлэг үндэслэл

1.1.Хүн амын усан хангамжийн өнөөгийн байдал

Хүн амыг хүрэлцээтэй, эрүүл ахуйн шаардлагад нийцсэн ундны усаар хангах нь аливаа төрийн тулгуур бодлого, үндэсний аюулгүй байдлын нэн чухал асуудлын нэг билээ.

Улаанбаатар хот, Дархан, Эрдэнэт, Чойбалсан, Багануур, Хөтөл, Бор-Өндөр зэрэг томоохон хотуудын хүн амын ихэнх нь цэвэр, бохир усны төвлөрсөн сүлжээнд холбогдсон хэрэглээний халуун устай орон сууцанд амьдарч байна. Аймгийн төвүүд, орон нутгийн хотуудад нийт хүн амын 20-30 хувь нь нийтийн орон сууцанд зөвхөн хүйтэн цэвэр ус болон бохирын сүлжээнд холбогдсон, бусад нь ус зөөвөрлөн түгээдэг хөдөлгөөнт цэг болон ус түгээх зориулалттай худгаас унд, ахуйн зориулалттай усаа авч байна. Зарим хотын захын гэр хороололд оршин суугчид гадаргын усыг зөөвөрлөн унд ахуйдаа хэрэглэж байна.

Хөдөөгийн ихэнх сумын төвүүдэд оршин суугчид ус хангамжийн нэгдсэн сүлжээгүй, зөвхөн ус түгээх зориулалттай гүн өрмийн болон богино яндант худаг, зарим тохиолдолд бетон хашлагатай уурхайн гэр худаг болон гадаргын усны эх үүсвэрээр унд, ахуйн усны хэрэгцээгээ хангаж байна.

Хүн амын усан хангамжийн асуудал манай орны хэмжээнд харилцан адилгүй, сүүлийн жилүүдэд газрын доорхи усны хайгуул, судалгааны

ажил бага хийгдсэн бөгөөд Улаанбаатар хотод төвлөрсөн усан хангамжид холбогдсон айл, өрхүүдийн нэг хүн хоногт 270-340 литр ус хэрэглэдэг бол хотын захын хороолол, аймгийн төвүүдийн хорооллын айл өрхүүдийн нэг хүн хоногт 8-10 литр ус хэрэглэдэг, хэрэглээний усны чанар зарим тохиолдолд шаардлага хангахгүй байна.

Төвлөрсөн усан хангамжийн зориулалтаар ашиглах усны эх үүсвэрийн хайгуулын ажил 21 аймаг болон Улаанбаатар хотод 1960-аас 1980 онуудад хийгдсэн байна. Гэвч энэхүү хайгуулын ажил хийгдсэнээс хойш олон жил өнгөрч, хүн амын тоо өсөн, үйлдвэр, аж ахуйн газрууд нэмэгдсэнээс шалтгаалан эдгээр хайгуулын ажлын үр дүн өнөөгийн шаардлагыг хангахгүй болжээ.

Өнөөгийн байдлаар улсын хэмжээгээр 107 сумын хэрэглэж байгаа уст цэгийн ус нь хатуулаг, эрдэсжилт ихтэй тул түүнийг зөөлрүүлэх, цэнгэгжүүлэх шаардлага зүй ёсоор тавигдаж байгаагаас гадна шинээр илрүүлэх төвлөрсөн усан хангамжийн эх үүсвэрийн усны чанар стандартын шаардлага хангахгүй байгаа тохиолдолд ус боловсруулах асуудлыг хамтад нь шийдвэрлэх шаардлага тулгарч байна.

Орчны бохирдол, усны хангамж, хүрэлцээ, чанарын аюулгүй байдал, хүн амын эрүүл аж төрөх ёс, боловсролын түвшинтэй холбоотойгоор сүүлийн жилүүдэд манай улсад халдварт өвчний тоо нэмэгдэж байна. 2007 оны эхний 10 сарын байдлаар халдварт өвчний тохиолдол урьд оны мөн үетэй харьцуулахад 13,5 хувиар нэмэгдсэн байна.

Иймд томоохон хот, суурин газрын ундны усны төвлөрсөн усан хангамжийн эх үүсвэрүүдийн нөөцийг дахин үнэлэх, сум, суурин газрын ашиглаж байгаа усны эх үүсвэрүүдэд үнэлгээ өгөх, шаардлагатай үед шинээр илрүүлэх эрэл хайгуулын ажлыг хийх замаар хүн ам төвлөрсөн газруудын усан хангамжийг одоогийн мөрдөгдөж байгаа стандартад нийцүүлэн дэс дараатай шийдвэрлэх зорилт тулгарч байгаа юм.

1.2. Хөтөлбөр боловсруулах үндэслэл, шаардлага

Усны тухай хуулийн 10.1.5-д Засгийн газар хүн амыг эрүүл ахуйн шаардлагад нийцсэн ундны усаар хангах хөтөлбөр батлахаар заасан бөгөөд Монгол Улсын Мянгань хөгжлийн зорилтын 7.14-т 2015 он гэхэд баталгаат ундны ус хэрэглэх боломжгүй хүн амын хувийг 2 дахин бууруулахаар зорилт дэвшүүлснийг үндэслэн хүн амыг баталгаат ундны усаар хүрэлцээтэй хангаж, амьдрах орчин, нөхцөлийг сайжруулах зорилтыг хэрэгжүүлэхээр Хүн амыг эрүүл ахуйн шаардлагад нийцсэн ундны усаар хангах зорилтот хөтөлбөрийг боловсруулсан болно.

Хоёр. Хөтөлбөрийн зорилго, зорилт

2.1. Энэхүү хөтөлбөрийн зорилго нь манай орны хүн амыг стандартын шаардлага хангасан, баталгаат, хэрэгцээт ундны усаар хангахад оршино.

2.2. Хөтөлбөрийн зорилгыг хэрэгжүүлэх шатанд дараахь зорилтуудыг дэвшүүлж байна:

2.2.1. ундны усны нөөцийг нэмэгдүүлэх, хангамжийг дээшлүүлэх;

2.2.2. ундны усны эрүүл ахуйн чанар, стандартыг хангах;

2.2.3. ундны усны ашиглалт, хамгаалалтын менежментийг сайжруулах.

Гурав. Хөтөлбөрийн хүрээнд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа

3.1. Зорилт 1. Хүн амыг эрүүл ахуйн шаардлага хангасан усаар хангах зорилгоор төвлөрсөн усан хангамжийн эх үүсвэрийн эрэл, хайгуулын ажлыг эрчимжүүлэн, нөөцийн үнэлгээг хийх, одоо ашиглаж байгаа газрын доорхи усны ордуудын нөөц баялгийг дахин үнэлэх, ус түгээх ажлыг боловсронгуй болгох, усны эрүүл ахуй, ундны усны стандартад тавих хяналт, мониторингийг төгөлдөршүүлэх, усны чанарын судалгааны лабораторийн баазыг өргөжүүлэх замаар төв, суурин газрын иргэдийн ундны усны хангамжийг дээшлүүлнэ:

3.1.1. нийслэл, бүсийн тулгуур төвүүд, худалдааны чөлөөт бүсүүдийн төвлөрсөн

усан хангамжийн эх үүсвэрийн эрэл, хайгуулын ажлыг хийж, ашиглалтад бэлтгэнэ;

3.1.2. төвлөрсөн усан хангамжийн одоо ашиглагдаж байгаа эх үүсвэрүүдийн нөөцийн үнэлгээг дахин хийнэ;

3.1.3. Сэлэнгэ, Орхон, Туул, Хэрлэн зэрэг голуудад урсацын тохируулга хийх замаар усны нөөцийн олон зориулалтын цогцолбор барих арга хэмжээ авна;

3.1.4. иргэд, аж ахуйн нэгж, байгууллага бороо, цасны усыг нөөцлөх замаар хэрэглэх аргыг хэвшүүлнэ;

3.1.5. сум, суурин газрын хатуулаг, эрдэсжилт ихтэй усны эх үүсвэрүүдэд зөөлрүүлэх, цэнгэгжүүлэх тоног, төхөөрөмж суурилуулж дуусгана;

3.1.6. томоохон хот, суурин газрын захын хорооллын иргэдэд бие даасан цэвэр усны эх үүсвэртэй болоход мэргэжлийн дэмжлэг үзүүлнэ. Төвлөрсөн цэвэр усны эх үүсвэрт холбох, төвлөрсөн ус түгээгүүрээс ус зөөвөрлөх, тээвэрлэх найдвартай үйл ажиллагааг хэвшүүлнэ;

3.1.7. томоохон хот, суурин газрын захын хорооллын иргэдэд ус түгээх үйл ажиллагааг сайжруулах зорилгоор цэвэр усны нэгдсэн сүлжээг өргөтгөх, ус тээвэрлэх, түгээх үйл ажиллагаанд хувийн хэвшлийн оролцоог нэмэгдүүлнэ;

3.1.8. уул уурхайн үйлдвэрүүдийг түшиглэн байгуулагдах хот, суурин газрын төвлөрсөн усан хангамжийн эх үүсвэрийн эрэл, хайгуулын ажлыг дэс дараатай хийж гүйцэтгэнэ;

3.1.9. олон жил гантай, цөлжилттэй байгаа бүс нутагт газрын доорхи усны эрэл, хайгуулын ажлыг эрчимжүүлэн гидрогеологийн зураглалыг нэн тэргүүнд гүйцэтгэнэ;

3.1.10. уст цэгт ундны усны барилга байгууламжийг барих, байгаа барилга байгууламжийг шинэчлэн засварлах замаар тэдгээрийн найдвартай ажиллагааг хангана;

3.1.11. ундны усны эрэл, хайгуул, ашиглалт, барилга байгууламжид оруулах хөрөнгө оруулалтыг бүх талаар дэмжиж, хөрөнгө оруулж байгаа төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшлийг дэмжих, эрх зүйн болон эдийн засгийн таатай орчин бүрдүүлнэ;

3.1.12. ундны усны чанарын хяналт, мониторингийн түвшинг дээшлүүлэх зорилгоор төв болон орон нутгийн лабораториудад үнэлгээ хийж, материаллаг баазыг бэхжүүлэх, орчин үеийн шинжилгээний нарийвчилсан багаж, тоног төхөөрөмжөөр хангах, орон нутгийг усны чанарын түргэвчилсэн шинжилгээний орчин үеийн зөөврийн багаж, тоног төхөөрөмжөөр хангана;

3.1.13. ундны усны хангамжийг сайжруулахад нутгийн өөрөө удирдах байгууллага, иргэдийн санаачилга, оролцоог идэвхижүүлэхэд чиглэсэн дэс дараатай үйл ажиллагааг зохион байгуулна;

3.1.14. ундны усны хангамж, үнэлгээ, түүнд тавих хяналтын тогтолцоог бий болгоно;

3.1.15. хүн амыг эрүүл ахуйн шаардлага хангасан усаар хангах чиглэлээр хэрэгжиж байгаа гадаад, дотоодын төсөл, хөтөлбөрийг уялдуулан зохицуулна;

3.1.16. газар доорхи усны эрэл, хайгуул, олборлолт орчин үеийн дэвшилтэт техник технологийг өргөн ашиглана;

3.1.17. газар доорхи усны нөөцийг олборлох үйл ажиллагаанд нар, салхины эрчим хүчийг өргөнөөр ашиглана;

3.1.18. усны чанарын хяналтын лабораторийг шаардлагатай цэгүүдэд нэмж байршуулах замаар хяналтын цэгийн нягтралыг сайжруулна;

3.1.19. унд ахуйн хэрэгцээний усны стандартыг олон улсын жишигт нийцүүлэн боловсруулах, холбогдох нормативыг шинэчлэх, ахуйн бохир усны стандартыг шинэчлэн мөрдүүлнэ;

3.1.20. ундны усны чиглэлээр боловсон хүчин, түүний дотор усны шинжилгээний чиглэлийн боловсон хүчнийг бэлтгэн мэргэшлийг нь дээшлүүлнэ;

3.1.21. усыг халдваргүйжүүлэх дэвшилтэт арга, технологи нэвтрүүлэх, төвлөрсөн ус хангамжийн сүлжээний ус түгээх хоолойг шинэчлэх, зэрэглэлтээс хамгаалах арга хэмжээ авна;

3.1.22. гэр хорооллыг цэвэр болон бохир усны төвлөрсөн шугам, сүлжээнд холбох замаар ус хангамжийг нэмэгдүүлэх;

3.1.23. стандартын шаардлага хангахгүй ундны уснаас шалтгаалсан өвчин, эмгэгийн шалтгаан, эрсдэлийг тогтоох үндэсний тандалт, мониторингийн арга, аргачлалыг боловсронгуй болгоно.

Хүрэх үр дүн.

-Томоохон хот, бүс, аймгийн төв, худалдааны чөлөөт бүсийн төвүүд найдвартай, төвлөрсөн усан хангамжийн эх үүсвэртэй болно.

-Хот, сум, суурин газрын иргэдийн 70 хувь нь төвлөрсөн усан хангамжийн сүлжээнд холбогдоно.

-Улаанбаатар хот, томоохон аймгийн төв, суурин газрын захын хорооллын иргэдийн усан хангамж сайжирч хүн амын 30 хүртэлх хувь нь ус түгээгүүрийн сангаас унд, ахуйн хэрэгцээний усаар хангагдана.

-Иргэдийн хувийн эзэмшлийн газарт цэвэр усны уст цэгийг нэмэгдүүлэх замаар хүн амын хоногт хэрэглэх усны дундаж хэмжээг нэмэгдүүлнэ.

-Эрүүл ахуйн шаардлага хангасан усны хангамж дээшилснээр усны чанараас хамаарсан хүн амын өвчлөлт багасна.

3.2. Зорилт 2. Хөдөөгийн төв, суурин газрын төвлөрсөн усан хангамжийн эх үүсвэрийг тогтоож, хөдөөгийн иргэдийг эрүүл ахуйн шаардлагад нийцсэн усаар хангана:

3.2.1. орон нутгийн төв, суурин газрын уст цэгийн нөөцийн үнэлгээг дахин хийж баталгаажуулна;

3.2.2. уст цэгийн хайгуул хийгдээгүй сум, сууринд газрын доорхи усны эрэл, хайгуулын ажлыг дэс дараатай хийх замаар сум, суурин газрын төвлөрсөн усан хангамжийн эх үүсвэрийг бий болгох;

3.2.3. малчид, тариаланчдын өвөлжөө, хаваржааны уст цэгийн тоог нэмэгдүүлэх, усыг боловсруулах замаар эрүүл ахуйн шаардлагад нийцсэн усаар хангах;

3.2.4. хатуулаг, эрдэсжилт ихтэй усыг зөөлрүүлэх, цэнгэгжүүлэх бага оврын тоног, төхөөрөмж суурилуулах замаар хөдөөгийн нийт хүн амыг эрүүл ахуйн шаардлагад нийцсэн усаар хангах.

Хүрэх үр дүн.

-Хөдөөгийн сум, суурин газрууд эрүүл ахуйн шаардлага хангасан ус бүхий төвлөрсөн усан хангамжийн эх үүсвэртэй болно.

-Малчид, тариаланчдын өвөлжөө, хаваржаа эрүүл ахуйн шаардлага хангасан уст цэгүүдтэй болно.

-Цэвэр усны хангамжийг сайжруулснаар усны чанараас шалтгаалсан өвчлөл багасч хүн амын эрүүл ахуй сайжирна.

3.3. Зорилт 3. Сургалт, сурталчилгааны ажлыг эрчимжүүлэн цэвэр усны ашиглалт, хамгаалалт, түгээлтийн ажлыг мэргэжлийн өндөр түвшинд хэрэгжүүлэх үндэсний боловсон хүчинтэй болно:

3.3.1. ус эрүүл ахуйн шаардлагыг хангасан байх ач холбогдлын талаар албан болон албан бус сургалтыг тогтмол зохион байгуулна;

3.3.2. эрүүл ахуйн шаардлага хангаагүй уснаас үүдэлтэй өвчлөл, түүнээс урьдчилан сэргийлэх талаархи мэдээллийг иргэдэд байнга хүргүүлж байна.

Хүрэх үр дүн.

-Усны салбарын боловсон хүчний чадавхи дээшилнэ.

-Цэвэр усны хэрэглээний талаархи иргэдийн мэдлэгийн түвшин дээшилж, усны чанараас хамаарсан өвчлөлгүй эрүүл иргэд бүхий нийгэм бүрдүүлнэ.

3.4. Хөтөлбөрийг 2015 он хүртэл хэрэгжүүлж үйл ажиллагааг дараахь хоёр үе шатаар хэрэгжүүлнэ:

3.4.1. I үе шат. 2008-2010 он

-Одоо ашиглагдаж байгаа газрын доорхи усны ордуудын дахин үнэлгээг хийж, ашиглалтын нөөцийг баталгаажуулна;

-Томоохон хот суурин, бүсийн төвүүд, худалдааны чөлөөт бүсийн төвлөрсөн усан

хангамжийн эх үүсвэрийн эрэл, хайгуулын ажлыг хийж, нөөцийг үнэлж дууссан байна;

-Орон нутгийн төв, суурин газрын усны эх үүсвэрийн байдалд үнэлгээ, судалгаа хийж, бололцоотой газарт нөөцийн үнэлгээг хийж баталгаажуулна;

-Усны ашиглалтын нөөц баялгийг шинээр болон дахин үнэлгээгээр тогтоож эдгээр усны эх үүсвэрийг ашиглах барилга, байгууламжийг ашиглалтад оруулна;

-Усны эрүүл ахуйн шинжилгээ хийдэг лабораториудад Үнэлгээ хийж, стандартын дагуу иж бүрэн шинжилгээ хийдэг болгоно;

-Сум, суурин газрын одоо ашиглаж байгаа болон шинээр илрүүлэх эх үүсвэрийн хатуулаг, эрдэсжилтийг багасгах зорилгоор зөөлрүүлэх, цэнгэгжүүлэх тоног, төхөөрөмжийг суурилуулж дуусгасан байна;

-Томоохон хот, суурин газрын захын хорооллын иргэдийг нэгдсэн ус түгээгүүрийн шугамд холбоно;

-Усан сан бүхий газрын онцгой болон хамгаалалтын бүсийн дэглэмийн хэрэгжилтэд тавих хяналтыг чангатгах, гадаргын усны эх булгийг хамгаалах, бохирдлоос сэргийлэх талаар мэргэжлийн хяналт, байгаль хамгаалах болон орон нутгийн захиргааны байгууллагуудын ажлыг эрчимжүүлнэ;

-Ус ашиглах зориулалтаар байгууллага, иргэдийн гаргасан шаардлага хангахгүй гүний болон гэр худгийн усыг ахуйд ашиглах үйл ажиллагааг нэгдсэн бодлогоор зохицуулна.

3.4.2. II үе шат. 2011-2015 он:

-Орон нутгийн төв, суурин газрын усны эрэл, хайгуулын ажлыг хийж дуусгана;

-Малчид, тариаланчдын өвөлжөө, хаваржааны уст цэгийн илрүүлэлтийг 80 хувьд хүргэж, худгийн болон түүнтэй холбоотой барилга байгууламжийг ашиглалтад оруулна.

Дөрөв. Хөтөлбөрийн удирдлага, зохион байгуулалт, санхүүжилт

4.1. Байгаль орчин, барилга, хот байгуулалт, хүнс, хөдөө аж ахуй болон эрүүл мэндийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллагууд нь энэхүү хөтөлбөрийг эдийн засаг, нийгмийн бусад холбогдох хөтөлбөртэй уялдуулан, хэрэгжүүлэх ажлыг хариуцсан салбарынхаа хүрээнд удирдлага, зохион байгуулалтаар хангаж, мэргэжлийн болон хөндлөнгийн хяналтыг сайжруулан ажиллана.

Тухайн нутаг дэвсгэрийн хүрээнд аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газар хөтөлбөрийг зохион байгуулж, хэрэгжүүлэх ажлыг орон нутгийн нийтийн аж ахуй, байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж

ахуйн болон эрүүл мэндийн байгууллагууд хариуцна.

4.2. Хөтөлбөрийн хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний зорилго нь хөтөлбөрт дэвшүүлсэн зорилтыг хангах үйл ажиллагааны удирдлага, зохион байгуулалт, хэрэгжилтийг нэгтгэн дүгнэх, усны судалгаа, олборлолтод зарцуулж байгаа хөрөнгийн үр ашгийг тооцож холбогдох байгууллагад тайлагнах, шаардлагатай нөөцийг бүрдүүлэхэд чиглэгдэнэ:

4.2.1. хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн байдалд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийх ажлыг Усны асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага, аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газар эрхлэн гүйцэтгэнэ;

4.2.2. хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн явцыг хөтөлбөрийн зорилт тус бүрийн хүрэх үр дүнгийн үзүүлэлт болон хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөний биелэлтээр гаргана.

4.3. Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааг дараах эх үүсвэрээс санхүүжүүлнэ:

4.3.1. улс, орон нутгийн төсвийн хөрөнгө;

4.3.2. хандивлагч орон, олон улсын байгууллагын зээл, тусламж, хандив;

4.3.3. гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалт;

4.3.4. төрийн болон төрийн бус байгууллагын санаачилгаар хуримталсан хөрөнгө;

4.3.5. иргэд, аж ахуйн нэгж байгууллагын өөрийн хөрөнгө;

4.3.6. бусад эх үүсвэр.

Тав.Хөтөлбөрийн шалгуур үзүүлэлт

5.1. Хөтөлбөрийн үр дүнг дараах үзүүлэлтээр гаргана:

5.1.1. эрүүл ахуйн шаардлага хангасан усаар хангагдсан хүний тоо;

5.1.2. нэг хүнд ногдох эрүүл ахуйн шаардлага хангасан усны хэмжээ;

5.1.3. эрүүл ахуйн шаардлага хангасан уст цэгийн тоо;

5.1.4. хатуулаг, эрдэсжилт ихтэй усны эх үүсвэрүүдэд зөөлрүүлэх, цэнгэгжүүлэх тоног төхөөрөмж суурилуулсан сум, суурин газрын тоо;

5.1.5. ундны усны чиглэлээр, түүний дотор усны шинжилгээний чиглэлээр мэргэжлийн боловсон хүчин бэлтгэгдсэн байдал;

5.1.6. гэр хороолол цэвэр усны төвлөрсөн шугам сүлжээнд холбогдсон хувь хэмжээ.

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

2008 оны 03 дугаар сарын 05-ны өдөр

Дугаар 85

Улаанбаатар хот

Журам батлах тухай

Ойн тухай хуулийн 7.5-д заасныг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. "Ой зохион байгуулалт хийх журам"-ыг хавсралтын ёсоор шинэчлэн баталсугай.

2. Ой зохион байгуулалтыг мэргэжлийн байгууллагын хүчээр хийлгэж, шаардагдах хөрөнгийн эх үүсвэрийг улс, орон нутгийн төсөвт тусган хэрэгжүүлэх арга хэмжээ авахыг Байгаль орчны сайд Г.Шийлэгдамба,

аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нарт үүрэг болгосугай.

3. Энэ тогтоол гарсантай холбогдуулан "Журам батлах тухай" Засгийн газрын 1995 оны 12 дугаар сарын 6-ны өдрийн 229 дүгээр тогтоолыг хүчингүй болсонд тооцсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙ САЙД

С.БАЯР

БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ
САЙД

Г.ШИЙЛЭГДАМБА

Засгийн газрын 2008 оны 85 дугаар тогтоолын хавсралт

ОЙ ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ ХИЙХ ЖУРАМ

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

1.1. Ойн талбай, нөөц, тархац, төлөв байдал, бүрэлдэхүүн, чанар, өсөлт хөгжилт, ойн сангийн өөрчлөлтийг нарийвчлан тогтоож ойн нөөцийн мэдээллийн нэгдсэн сан бүрдүүлэх, тодотгох болон менежментийн төлөвлөгөөний дагуу ойн нөхөрлөл /цаашид "нөхөрлөл" гэх/, аж ахуйн нэгж, байгууллагад ойг гэрээгээр эзэмшүүлж хамгаалуулах, ашиглуулахад ой зохион байгуулалтын ажлыг хийхтэй холбогдох харилцааг зохицуулахад энэхүү журмыг дагаж мөрдөнө.

1.2. Бүх шатны засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, байгууллага, аж ахуйн нэгж, нөхөрлөл, иргэн ашиглах газрын ойд ой зохион байгуулалт хийлгэж баталгаажуулсан байна.

1.3. Ой зохион байгуулалтын ажлыг байгаль орчны асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллагаас эрх олгосон мэргэжлийн байгууллага гүйцэтгэнэ.

1.4. Ой зохион байгуулалтын ажлыг холбогдох хууль тогтоомжид нийцүүлэн үнэн зөв, чанартай хийх үүргийг ой зохион байгуулах ажлыг гүйцэтгэх мэргэжлийн байгууллага, түүний албан тушаалтан хүлээнэ.

1.5. Ой зохион байгуулах технологийн зааврыг байгаль орчны асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллага батална.

Хоёр. Ой зохион байгуулалт

2.1. Ой зохион байгуулалтын ажлыг тухайн аймаг, нийслэл, сум дүүргийн нутаг дэвсгэр дэх бүх ойг хамруулан агаар, сансраас авсан ойн

зургийг газрын хайгуул судалгааны ажилтай хослуулан хуулиар тогтоосон хугацаанд хийж байна.

2.2. Тодорхой бүс нутгийн ойн сангийн тухайн үеийн нөхцөл байдалтай уялдуулан төрийн захиргааны төв байгууллагаас гаргасан шийдвэр, аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга болон нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагын хүсэлт, захиалгаар ой зохион байгуулалтын ажлын хүрээнд дараахь үйл ажиллагааг явуулна:

2.2.1. ойн санд орсон өөрчлөлтийг тодотгох ажил;

2.2.2. ойд бүртгэл тооллого явуулж ойн менежментийн төсөл болон зураглал хийх ажил.

2.3. Ойн санд орсон өөрчлөлтийг тодотгох ажлыг байгалийн гамшиг, ойн түймэр, хөнөөлт шавж, өвчний тархалтын улмаас ойд их хэмжээний хохирол учирсан тохиолдолд шаардлагатай аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн бүс нутгийн хэмжээнд хугацаа харгалзалгүйгээр явуулна.

2.4. Ой зохион байгуулалтын зураглал, тооцоо, үр дүн, ойн сангийн өөрчлөлтийн мэдээ тайланд тулгуурлан агаар, сансрын хиймэл дагуулын зураг ашиглах болон түүвэр хэмжилт, харьцуулалт, дүн шинжилгээ хийх зэрэг аргаар тухайн аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн ойн мэдээллийн санд орсон өөрчлөлтийг тодотгох ажлыг ой зохион байгуулалтын ажил хийгдсэнээс хойш хоёроос доошгүй удаа хийнэ.

2.5. Ойн зураглал, ойн мэдээлэл болон менежментийн төсөл нь тухайн аймаг, нийслэл, сум, дүүрэг болон нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагын эзэмшлийн ойн менежментийн төлөвлөгөөг боловсруулах үндэслэл болно.

Гурав. Ой зохион байгуулалтын ажлын хамрах хүрээ, зарчим

3.1. Ой зохион байгуулалтын ажилд дараахь арга хэмжээг хамруулна:

3.1.1. Ойн сангийн талбай, нөөцийн хэмжээ, тархац, төлөв байдал, бүтэц, бүрэлдэхүүн, чанар, өсөлт хөгжилт, өөрчлөлтийг судлан тогтоох, шинэ техник технологи ашиглан ойн менежментийн төслийн үндсэн үзүүлэлтийг тодорхойлж ойн баялгийг хамгаалах, зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх мэдээлэл бүрдүүлэх, ойн тархалтын зураглал үйлдэх;

3.1.2. Бүс нутгийн ойн нөөцийн хөгжлийн төлөвийг тодорхойлох, хамгаалалтын болон ашиглалтын бүсийн ойн зааг, талбай, нөөцийн хэмжээ, таксацийн (хэмжилт хийж, ойн үндсэн үзүүлэлтийг тодорхойлох) үндсэн үзүүлэлтийг шинэчлэн тогтоох;

3.1.3. Ойн экологийн ач холбогдлыг алдагдуулахгүй байх, ойн ашигт шинж чанарыг дээшлүүлэхэд чиглэсэн ойн аж ахуйн арга хэмжээг тухайн ойн төлөв байдалтай нь уялдуулан төлөвлөж, ойн менежментийн төсөл боловсруулах.

3.2. Ойн сангийн өөрчлөлтийг тодотгох ажлын явцад ойн талбайн ангилал, нөөцийг шинэчлэн тогтоож, өөрчлөлт гарсан хэсэглэл, ялгарлын зураглал үйлдэж, хэрэгжүүлэх ойн аж ахуйн арга хэмжээний талаар санал боловсруулна.

3.3. Нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагын эзэмшлийн ойн сангийн өөрчлөлтийг тодотгон, бүртгэл тооллого явуулж, зураглал үйлдэн менежментийн төлөвлөгөө боловсруулна.

3.4. Ой зохион байгуулалтын ажил гүйцэтгэхэд дараахь үндсэн зарчмыг баримтална:

3.4.1. ой зохион байгуулалтын ажлыг тухайн засаг захиргааны нэгжийн нутаг дэвсгэр, эсхүл захиалгад орсон бүх ойн талбайг хамруулан гүйцэтгэх;

3.4.2. ой зохион байгуулалтаар тухайн засаг захиргааны нэгжийн нутаг дэвсгэр дэх ойн талбай, нөөцийн хэмжээ, ойн үнэлгээний үндсэн үзүүлэлтийг тогтоож, ойн мэдээллийн санд оруулна. Энэ нь ойн санд орсон өөрчлөлтийг тодотгох болон давтан ой зохион байгуулалт явуулах хүртэл хүчин төгөлдөр байх;

3.4.3. ой зохион байгуулалтын ажлыг давтан хийхдээ тухайн ойн хэсэглэлийн хилийн заагийг өөрчлөхгүй байх;

3.4.4. тухайн аймаг, нийслэл, сумын ойн сангийн бүс, тусгай хамгаалалттай газрын ой, төв суурин газрын нөгсөн бүсийн ойн хилийн заагийг Ойн тухай хуулийн холбогдох заалт, төрийн захиргааны төв байгууллага болон нутгийн захиргааны байгууллагын гаргасан шийдвэрийг үндэслэн ойн тархалтын зурагт тэмдэглэн буулгах;

3.4.5. ой зохион байгуулах технологийн зааврын үзүүлэлтийг ой зохион байгуулалтын ажил гүйцэтгэх мэргэжлийн байгууллага өөрийн хүчин чадал, техник хэрэгсэл,

үйл ажиллагааны онцлогт нийцүүлэн өөрчлөхийг хориглох.

3.5. Улс, аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн газрын нэгдмэл сангийн тайланд ойн сан бүхий газрын хэмжээг тусгахдаа ойн мэдээллийн нэгдсэн сангийн үзүүлэлтийг үндэслэнэ.

Дөрөв. Ой зохион байгуулалт хийх үйл ажиллагаа

4.1. Ой зохион байгуулалтыг дор дурдсан үе шатаар гүйцэтгэнэ:

-бэлтгэл ажлыг хангах;

-хээрийн хайгуул судалгааны ажил;

-материал боловсруулах, зураглалын ажил;

-ой зохион байгуулалтын материалыг баталгаажуулах, хүлээлгэн өгөх.

4.2. Бэлтгэл ажлыг хангах хүрээнд:

а) ой зохион байгуулалт хийх газрын нөхцөл, эзэмшил, ашиглалттай холбогдсон мэдээлэл, өмнө нь зохион байгуулалт хийсэн менежментийн төсөл, таксацийн бичлэг, зураглалтай танилцаж ой зохион байгуулалтын ажилд шаардагдах зураг, техник хэрэгслийг бэлэн болгоно;

б) ой зохион байгуулалтын ажлыг явуулах тухай төрийн захиргааны төв байгууллагаас гаргасан шийдвэрийн дагуу тухайн аймаг, нийслэл, дүүрэг, суманд ой зохион байгуулалтын ажлыг хийх хугацаа, хуваарийг гаргана;

в) ой зохион байгуулалтын ажилд 1:100000 масштабтай байр зүйн зураг, сүүлийн 5 жилийн хугацаанд авсан 1:32000-аас ихгүй нарийвчлалтай агаарын гэрэл зураг, сүүлийн 1 жилийн хугацаанд авсан 1:50000-аас ихгүй нарийвчлалтай сансрын гэрэл зураг ашиглана;

г) ой зохион байгуулалт хийх газрын 1:100000 масштабтай байр зүйн зураг дээр ойн санг хэсэглэлд хуваан дугарлаж, хамгаалалтын болон ашиглалтын бүсийн ойн хилийн заагийг тогтооно;

д) хээрийн хайгуул судалгааны ажилд хэрэглэх 1:16000, 1:25000, 1:32000 масштабтай агаарын гэрэл зураг болон сансрын зурагт хэсэглэлийн хилийг буулгаж ажлын талбайг бэлтгэнэ;

е) тухайн орон нутгийн удирдлага, байгаль орчны чиглэлийн мэргэжлийн хүмүүсийг оролцуулсан ой зохион байгуулалтын зөвлөглөөн хийж, хээрийн хэмжилт судалгааны ажлын явцад анхаарах асуудал, орон нутгийн онцлог, санал хүсэлтийг харгалзан үзэж, харилцан тохиролцож шийдвэр гаргасан байна.

4.3. Хээрийн хайгуул судалгааны ажлын хүрээнд:

Хээрийн хайгуул судалгааны ажил нь ойн таксацийн болон геодези зураглалын гэсэн хоёр хэсгээс бүрдэнэ:

а) ойн таксацийн ажлаар тухайн ойн тархалт, ойн бүтэц, бүрэлдэхүүн, дундаж өндөр, голч, насны анги, чансаа, (модны үүлдэр тус бүрээр) ойн хэв шинж нэг га дахь өсвөр модны тоо,

хөрс, ургамлын нөмрөг, газрын налуу, зүг чиг, байрлал зэрэг үзүүлэлтийг тодорхойлон, ойн төлөв байдалд үнэлэлт өгч, ойн аж ахуйн арга хэмжээний чиглэлийг тогтооно;

б) геодези зураглалын ажлын явцад ойн хэсэглэлийн хилийн заагийн уулзвар цэгийн газар зүйн байршлын солбилцлыг тодорхойлох, тухайн газрын уул, нуруу, гол горхи, өндөрлөгүүдийн нэрийг тодруулах, тал газрын ой, заган ойд хилийн заагийн зураг авалт хийх зэрэг ажлыг гүйцэтгэнэ.

4.4. Материал боловсруулах, зураглалын ажлын хүрээнд:

а) материал боловсруулах ажилд хэзрийн хэмжилт судалгааны явцад цуглуулсан ойн талаархи мэдээ, мэдээлэл, өгөгдлүүдийг ойн мэдээллийн сангийн үзүүлэлтээр боловсруулан нэгтгэх, ойн менежментийн төсөлд тусгах шаардлагатай тооцоо хийж менежментийн төсөл бичих ажил хамаарна;

б) аймаг, нийслэл, сум, дүүрэг, аж ахуйн нэгж, байгууллага, нөхөрлөлийн эзэмшиж байгаа ойн сангийн талбай, нөөцийг газрын төрөл, бүс, хэсэглэл, ой модны насны анги, модны төрөл тус бүрээр ангилан нэгтгэж тооцно;

в) ой зохион байгуулалтын ажлын үр дүнгээр захиалагчийн хүсэлтийн дагуу тухайн бүс нутгийн "Ойн менежментийн төсөл"-ийг боловсруулна. Менежментийн төсөлд дараахь мэдээллүүдийг тусгасан байна:

-ойн сангийн үндсэн үзүүлэлтүүд (газрын төрлөөр, ойн нөөц, модны төрлөөр);

-ойн таксацийн үндсэн үзүүлэлтийг хэсэглэл, ялгарал тус бүрээр үзүүлсэн ойн таксацийн бичлэг;

-ойн тархалтын 1:50000 масштабтай зураг;
-өндрийн хаялбар, хэсэглэлийн хилийн солбилцлыг харуулсан 1:100000 масштабтай ойн тойм зураг;

-үндсэн ашиглалтын огтлолтоор бэлтгэх боломжтой нөөцийн тооцоо;

-арчилгаа хийх ойн талбайн түүвэр, модны гарцын хэмжээ;

-цэвэрлэгээ хийх ойн талбайн түүвэр, бэлтгэж ашиглах модны хэмжээ;

-ойжуулалт, ойг нөхөн сэргээх арга хэмжээ;

-ой хамгааллын арга хэмжээ, түүнийг хэрэгжүүлэх арга зам;

-ойн дагалт баялгийн нөөцийн хэмжээ, ашиглалт, анхаарах зүйл;

-ойн менежментийн төслийг хэрэгжүүлэх талаар өгөх мэргэжлийн зөвлөлгөө.

г) ойн тархалтын 1:50000 масштабтай зургийг ойн таксацийн мэдээ, мэдээллийн тоон үзүүлэлттэй холбож ойн сэд газрын төрөл, модны үүлдэр, насны анги тус бүрээр ялган, тэмдэгт тавьж тусгай код бүхий өнгөөр ялган үзүүлсэн байна.

4.5. Ой зохион байгуулалтын материалыг баталгаажуулах, хүлээлгэн өгөх:

а) ой зохион байгуулалтын ажлын менежментийн төсөл, ойн тархалтын болон тойм зураг, таксацийн бичлэг зэрэг материалыг ойн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагаар баталгаажуулна;

б) ой зохион байгуулалт хийх мэргэжлийн байгууллага нь ойн зураг, материалыг 2 хувь үйлдэн уг ажлын санхүүжилтээс үл хамааран нэг хувийг ойн мэдээллийн нэгдсэн санд, нөгөө хувийг захиалагчид шилжүүлэн өгөх үүрэг хүлээнэ;

в) ой зохион байгуулалтын ажлын менежментийн төсөл, зураг, таксацийн бичлэгийг аймаг, нийслэл, сум, иргэн, нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, байгууллагын хүсэлтийн дагуу ойн мэдээллийн нэгдсэн сангаас гэрээ, төлбөртэйгээр хуулбарлан өгч болно.

Тав. Ой зохион байгуулалтын ажлын санхүүжилт

5.1. Ой зохион байгуулалтын ажлыг Ойн тухай хуулийн 7.4-т заасны дагуу санхүүжүүлнэ.

5.2. Ой зохион байгуулалтын ажилд дэвшилтэт техник, технологи нэвтрүүлэх, байгууллагын чадавхийг бэхжүүлэхэд хандивлагч орон, олон улсын байгууллагын тусламж, хандив болон бусад эх үүсвэрийг ашиглана.

5.3. Ой зохион байгуулах ажлын зардлын нормативыг байгаль орчны болон санхүүгийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллага хамтран тогтооно.

Зургаа. Бусад

6.1. Ой зохион байгуулалтын ажлын менежментийн төсөл, ойн тархалтын тойм зураг болон үр дүнг ойн мэдээллийн нэгдсэн санд төвлөрүүлэн хадгалах асуудлыг байгаль орчны асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллагаас эрх олгосон мэргэжлийн байгууллага хариуцан гүйцэтгэнэ.

6.2. Ой зохион байгуулалтын ажлын технологи зөрчсөнтэй холбогдон гарсан маргааныг ойн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллага, бусад маргааныг холбогдох хууль тогтоомжид заасны дагуу шийдвэрлэнэ.

Монгол Улсын Их Хурлын Тамгын газраас гаргов.
Хаяг: <<Төрийн мэдээлэл>> эмхтгэлийн зөвлөл.

Улсын Их Хурлын Тамгын газрын
Хэлэх хэсэгт хэлэв.

Улаанбаатар-12
Төрийн ордон

☎ 265958
Индекс 14003

Хэвлэлийн хуудас 4.5

☎ 32948